

Aczél Dóra

Fájdallam

Aczél Dóra

Fájdallam

Kórházzagú kamaszkor

Koinónia • 2016

© Aczél Dóra, 2016

© Koinónia, 2016

Proiect co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

A könyv megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

Nemzeti Kulturális Alap

A Koinónia Könyvkiadó tagja az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének, a Magyar Gyerekkönyvkiadók Egyesülésének és a Romániai Magyar Könyves Céhnek.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ACZÉL, DÓRA

Fájdallam / Aczél Dóra. - Cluj-Napoca : Koinónia, 2016

ISBN 978-973-165-144-6

821.511.141-31

Előszó

Róza babszemként vackol belém. Összetekeredik, a hasamhoz moco-rog, hogy aztán elaludjon. Nem érti, miért nem fekszem a bal oldalamra, amikor neki ott sokkal kényelmesebb. Megfogja a vállamat, a gömbölyűt, megsimogatja, és azt kérdezi, hogy nekem miért ilyen szép gömbölyű a vállam, neki meg miért nem? Miért van az, hogy senki másnak nem ilyen, csak nekem?

Eddig tudtam leplezni – ha felnőttek kérdeztek, csak annyit mondtam, hogy hosszú történet, és nem faggattak többet. De a saját gyereke-m szépnek látta a vállam, ezt a különlegesen gömbölyűt, az ő édesanyja ettől még inkább az övé volt. Nekik mesélek, mindkettőnek, szívesen, mert értik. És amikor ők elkezdtek érteni, valami furcsamód nekem is kezdett világosodni. Ez a teremtődéstörténetem. A sajátom.

Ahogy derengeni kezdett, hogy a több évvel ezelőtti történetnek le kell zárulnia, az élet elem-sodort egy új szerelmet is. Amikor először vet-köztetett meztelenre, ki a ruhámból, a blúzomból, s a vállamról is le mindent, elfordultam, hogy ne

lássam a szemében az általam elképzelt undort. Utána még sokszor vetkőztetett, vagy vetkőztem én magam előtte és neki, és már élveztem, hogy nem számít a vállam furcsán tökéletes gömbölyűsége, hiszen a lelkem nem ott van. Nem azzal szeretkezik. Szexel, ahogy ő mondja, mert ő nem szeretett, csak én őt, de lehet, hogy inkább én is magam kezdtem szeretni általa.

És ha ez már ilyen szembe-kell-nézni-magam-mal periódus volt: elővettem és újra elolvastam a naplóimat. Néha meglepett a tizennégy éves lány felnőttisége, máshol ugyanannak a lánynak a hihetetlen butasága.

Mondhatnám, hogy a főszereplő csupán alteregó, azt is mondhatnám, hogy a történetek és a szereplők nem felelnek meg a valóságnak, de ez nem lenne igaz. Nincs alteregó. Én vagyok, és Te vagy, Olvasó.

Régi naplóimból bemásolt mondatok, új érzések párhuzama a régiekkel, visszaemlékezések és rekonstruálások. Feldolgozása annak, aki én vagyok.

(A fejemben van ez a lüktetés, ez a tompa, állandó nyomás. Szeretném, ha elmenne, de burában van a fejem, nem engedi el könnyen ezeket a fájdalmakat. A hasamban lepkék laknak. Néha elég agresszívek. Repkednek, csapdosnak, rugdosnak és bökődnek, de nem tudnak kimenni onnan. Nem tudnak kimenni belőlem.

A mellemben lakik a zsibbadás, az ölemben lakik a sóhaj.

A kezemben a remegés, a szememben a szomorúság.

S valahol mindezeket öleli a saját életem miatti csalódottság.)

Mikulásajándék

A szememben látta a hitet. Én tudtam, honnan jön, habár abban a pillanatban inkább csak éreztem: valamiféle egységet, az egész életem, a még le nem élt életemet is beleértve, egy nagy kerek egész lett. Néztem Kati testét. Láttam már ilyen testet: alig észrevehetően körte fenék, keskeny

csípő, s pocaknak nem nevezhető, mégis domború forma.

Az ágyéka is kerek halom, kidomborítja a nadrágot. Mellei bőek, de a teste vékony. Szeme nagy, mélyen ül az árkában. Ha ismeretlenül nézem, nem tetszik. Kati, ha megszólal, márpedig ezt gyakran teszi, akkor szép, nőies, kívánni való. Árasztja az önbizalmat, az életkedvet és a saját magával való megbékélést. Ő a képzőnk.

Öt évvel ezelőtt kezdődött minden. S az öt évvel ezelőtti kezdet tíz évvel azelőtt kezdődött.

Álmaim voltak, éjjeliek. Már behunyt szemmel, de tudatommal még ébren álmodtam a jövőmet.

Tizenöt évvel ezelőtt hideg, havas téli nap volt odakint. Odabent, a tizenhetedik emeleten már-már elviselhetetlen meleg. Az ablakból ragyogott Bécs, már beöltözött karácsonyba, anyukám gyakran kiállt, nézelődött. Én nagyrészt feküdtem. A legutóbbi kemoterápia utóhatásait élveztem: hányinger, fáradékonyság, gyengeség. Egy nap alatt sokan bejöttek, vért vettek, leküldtek röntgenre, gyógytornászok, medikák adták egymásnak a kilincset. Mind ugyanarról

beszéltek, egyesek szép, folyékony angollal, mások a nyelvet törve magyarították, hogy nem lesz ugyan amputáció, de azért se szépre, se jóra ne számítsak.

– Néptáncolhatok? Tudja, szeretnék. Eddig is néptáncoltam, de most a kezelés miatt nem tudtam, s hiányzik.

– Nem hiszem. Nem fogod tudni felemelni a kezed, legfeljebb vállmagasságig. – A nyomaték kedvéért, és hogy biztos legyen benne, hogy megértem, amit mond: mutatta is, meddig.

Eleredtek a könnyeim, csendes ösvényt törtek maguknak az arcomon. Nem tudom, mikor ment el a gyógytornász, később még találkoztunk, de továbbra is ugyanilyen semleges maradt a kapcsolatunk. Nem kereste a tekintetem, nem akart ismerkedni, én meg akkor már régóta hagytam, hogy mindenki azt csináljon velem, amit akar.

Aznap még sok papírt kellett kitöltenem, kértem, hogy angolul hozzák. Allergiás vagyok-e, műtöttek-e már, korom, súlyom, magasságom, anyám neve. A bonyolultaknál jöttek és magyaráztak. A főnővér: rövid, pirosra festett hajjal, legalább tíz fülbevaló lógott a két füléből. Karin. Nem tudott jól angolul, mégis leginkább őt ér-

tettem. Nyílt tekintettel vigyázott minden kicsi páciensére a tizenhetedik emeleti gyerekosztályon. Humorral és elhatározottsággal kezelte. Ritkán jött zavarba, s ha igen, azt megoldotta egy mosollyal vagy az életnek szánt vigyorgó odaadással.

Most bejött Karin a szobámba, anyukám is közelebb jött, hogy többet értsen az idegen szavakból és gesztusokból. Ne értse, lássa őket, mert nem érti: hiába igyekezett, nem ragadt rá a nyelv. Én voltam anyukám tolmácsa, mindenről beszámoltam neki. Karin elmagyarázta, hogyan fog történni a holnap. Déltől már nem kapok ennivalót. Mutatta a táblát is: ezt fogja kirakni az ágyamhoz, hogy mindenki tudja, nekem nem szabad ennem. A szervezetemnek ki kell ürülnie, ezért ma mindenképp kell nagydolgoznom. Hogy rásegítsen, enyhe hashajtót ad, s ha este hat óráig semmi sem történik, jelezzem, mert ad még. Délután a nővérek előkészítének a műtetre. Mindig el fogják mondani, mi a teendőm. Éjszaka próbálják meg aludni, holnap reggel nyolc előtt levisznek az előkészítőbe. Onnan meg a műtőbe.

Karin után jött egy névtelen és arctalan fiatal lány, ápoló. Szőrtelenítő krémet hozott magával.

Olyant, amelyenről kamaszkorom csak álmodott. A drágábbik fajtából, az egyetlen olyan márkanévvel, ami számított. Persze, nekem akkor már majdnem egy éve nem volt szükségem szőrtelenítésre, sőt, inkább szőrösödéésre lett volna nagy igényem, mondjuk a koponyám és a szemöldök-szempilla környékén. Ha a többi helyen életem végéig csupasz vagyok, bizisten nem bánom, de a hajamat, a szemöldökömet és a szempilláimat nagyon sajnáltam.

Mindenesetre készültem a szőrös időszakra, vártam már, hogy legyen újra, hiszen ha meggyógyulok, újra szépnek kell lennem. Újra? Nem újra. Egyáltalán, meg kell találnom a szépséget magamban. Akkoriban hiába néztem a tükört, hogy mondjon valami biztatót.

S most ez az ismeretlen nővér, akivel kapcsolatban úgy gondoltam, hogy semmiféle bensőségesség nem tud kialakulni, hozott a nemlétező szépségemet ápolandó egy tubusnyi kényeztetést. Majd otthon elmondom, hogy olyan krémmel szőrtelenítettek, amilyent a tévében látni.

A bal karomra kent belőle. Sokat. Bekente az egész karomat, hogy ha véletlenül szőr nőtt vol-

na a kemoterápia dacára, az most pusztuljon. Sehol máshol nem borotvált, sehol máshol nem kent be büdös szagú drága krémmel.

A várakozás maga a pokol tud lenni. Sírni, gyászolni a műtét előtti éneket nem volt, mikor, nem volt egyedüllétem hozzá. Anyukám mellett – neki sem volt szabad sírnia, szomorúnak lennie, tartani akarta bennem a lelket. Én nem akartam, hogy tartsa, tartsa a magáét, ne az enyémet. Szótlanul kuksoltunk a kórházi szobában. Nem tudtunk megszólalni, én nem is akartam, csendre vágytam vagy Isten beszédére. De egyik sem jött. Anyukám vigasztaló szándéka elnyomta a csendet, s noha egy szót sem szólt, szólni akarása áttörte a levegőt, és jött felém.

Éhes voltam. Most már kibírom, mindjárt este van, végre alhatok, az álmaimba nem törhet be édesanyám. Ott majd felkészülök a saját halálomra. Nem igazi halál, tudom, de halál. A nem-tudása a jövőnek, a nem-tudása az ébrenlétnek, a nem-tudása az új énemnek.

Nem voltam álmos. Behunyt szemmel vártam a reggelt, ébren, éberem. Hallgattam édesanyám

suttogó imáját. Nem tudtam eldönteni, hogy azért nem imádkozik-e magában, hogy vegyem észre: lám, imádkozik, mert most ez a legtöbb, amit tehet. Vagy azért, hogy finoman sugallja: nekem is ezt kellene tennem – vagy azért, mert annyira erős indíttatást érzett rá, hogy foszlá-nyonként tört ki belőle az ima anélkül, hogy ész-revette volna. Én észrevettem.

A város odakint morajlott, a kórház nagy gé-pezete búgott. Érdekes csend: sosem halk, sosem sötét. A folyosón járkáltak a nővérek, csendes susogással nyitottak be a kórtermek ajtajain, néz-ték, hogy mindenki rendben van-e. Néha beszéd is behallatszott a nagy ajtó alatti résen, nem értet-tem, csendes volt és idegen. Osztrák.

Beleszenderedtem a hajnalba. Az ébredés hirte-len jött és rosszul esett. Először mindig a takarí-tónő jött be. Az egyetlen magyar ajkú a személy-zetből, édesanyám nagyon várta. Beszélgettek. Számomra nem volt szimpatikus, inkább mind-annyiszor alvást vagy fáradtságot mímeltem, hogy ne kelljen társalognom vele. Sekélyes és sajnálkozó volt. Nekem viszont nem sajnálat kel-lett, hanem tudás: a tudása annak, hogy minden

rendben lesz. A takarítónő gyorsan végzett, utána jött Ming, a kis koreai nővér. Annyira csúnya volt, mint amennyire kedves és őszinte. Szerettem: tapintatos volt és határozott. A reggelit hozta, amit korábban mindig betolt a kisszekéren, rajta ezernyi finomsággal: kakaó, tea, vaj, barna kenyér, péksütemény, sajt, sonka, friss zöldség. Ma reggel viszont csak intett édesanyának, hogy odakinn válassza ki, mit szeretne enni. Én nem ehetek, ne kívánjam.

Bejött ma reggel is az arctalan nővér, hátulgombolós köpenyt hozott. Mondta és mutatta, hogy mindent vegyek le, csak ezt vegyem fel. Osztrákul mondta, szavakat rakott egymás mellé, hogy értem. Bólintottam, hogy értem. A bugyit nem vettem le. Azt nem kérhetik.

Visszafeküdtem az ágyba. Vártam. A zubbony kényelmetlen és idegen. Jól betakaróztam, mert a paplan anyagát ismertem. Jól esik a meleg. Mikulás napja van.

(Lepkeraj költözött belém.)

Marinko

Az előkészítő egy nagy tér, függönyökkel elválasztható ágyakkal. A függönyöket csak akkor használják, ha egy-egy beteg látványa nem szép. Most nem volt elhúzva egyik sem. Az ágyak rendezett sorban álltak, mindegyikhez sokkal több gépet csatlakoztattak, mint amennyivel eddig találkoztam. Fehér fény, pittyegő hangok, mütőszöld köpenyek suhogása. Német suttogások.

Egyszer csak angol suttogás. Feleszmélek az addigi ideges bóbiskolásomból. Édesanya jön-megy, körülnéz. Most sincs mellettem. Jó. Szabadon félhetek, retteghetek attól, hogy nem tudom, mi lesz velem. A testem könnyeket kezd préselni magából. Ha édesanya mellettem van, nem sírok, hiszen nekem kell lenni az erősnek, a szócsőnek. A szócsövek pedig nem sírnak. A szócsövek üresek, engedik átfolygni magukon a világot. Most egy kicsit telis-tele lehetek félelemmel.

Az angol szavak elárulták, hogy van még benn valaki, aki idegen. Keresni kezdtem a fülemmel és a szememmel. Velem átlósan feküdt az ágyában, a nővérrel beszélgetett. Hangja higgadt volt. Haja szőke, göndör, a homlokába hulló. Fehér kötések voltak rajta, itt-ott. Elkaptuk egymás tekintetét. A nővér elment mellőle, s a fiú megkérdezte, hogy félek-e. A szemembe gyűltek a könnyek, nem engedtem őket lefolyni, csak bólintottam, hogy igen. A nővér visszajött hozzá, s el is tolták ágyastul, mindenestül, ki az életemből.

Amikor a nővér visszajött sertepertélni a betegek körül, magamhoz hívtam.

– Ki volt az a fiú?

– Melyik?

– Aki ott feküdt – bólintottam az ágya üres helyére.

– Ó, ööö, sajnos semmit sem mondhatok a betegekről.

– Mi a neve, a címe? Szeretnék írni neki. Meg akarom köszönni, hogy bátorított.

– Marinko Szlovákiából. Ennyit mondhatok.

– Marinko Szlovákiából – ismételtam meg, be akartam vésni a fejembe, minden porcikámba,

hogy tudjam, hogy soha ne felejtsem el, hogy egy kérdés és egy tekintet mit jelenthet.

A nővér elment, édesanya visszajött, s pár percre rá már toltak ágyastól, mindenestől el, ki az addigi életemből.

Átfektettek a korábbi ágyamról egy mozgó, pultszerű asztalra, ezzel mintegy átliftezték a műtőágyra. Ekkor búcsúzhattam el édesanyától, eddig jöhetett velem. Rájöttem, hogy a bugyim még rajtam van, amit még fent a szobában kellett volna lehúznom, ezt most megtettem, s búcsú gyanánt odaadtam édesanyának. Nem akartam a szemébe nézni, sem azt mondani neki, hogy szeretem. Nem adott volna erőt.

A neonok a plafonon még erősebben sütöttek a szemem, négyzet alakúak voltak, ezeket néztem, miközben toltak. A műtőbe érkeztünk. Sok orvos volt körülöttem, az egyik elmondta, hogy most fogják adni az altatót, s valóban, rögtön nyomta is a kezembe beültetett branülön keresztül. Számoljak, mondta. Számoltam. Egy, kettő, három, négy, öt..., haaat, héééééééééé, ny.....

A szemeim nem akartak egészen kinyílni. Összehúzódva, morcosan csücsültek az üregben,

fellázadva, csendsztrájkot tartottak. Nem látni, nem érezni, nem tudni. Nem ott lenni, ahol.

A műtét után fátyol ereszkedett a világ és közém. Láttam mozogni embereket előttem, az egyik fehér köpenyes magyarul beszélt. Viccelődtünk. Édesanya is ott volt. Homályosan láttam, inkább csak éreztem az aggódó jelenlétét. Örült, hogy odavetődött egy magyar orvos, akivel ő is beszélni tudott. Visszagondolva érthető, miért döntöttek úgy a kórházban, hogy szereznek egy magyar anyanyelvű orvost: az ébredő beteget a legjobban nem angolul tudják tesztelni, hanem azon a nyelven, ahogy gondolkodik. De én akkor már angolul is tudtam gondolkodni. Jól esett, hogy ébredés után valaki más is volt mellettem, nemcsak édesanyám. Nem voltam képes magamról beszámolni, fogalmam sem volt arról, hogy zajlott a műtét.

– Hány óra?

– Este nyolc.

– ...az tíz óra. Tíz órát voltam bent?

– Igen – jelentette anyukám.

– Jól nézek ki? – kérdeztem a dokit.

– Persze.

– Na jó, akkor este megyek Mikulás-buliba.
Ugye, Bécsben is van Mikulás-buli?

– Van, persze. Foglalhatok neked helyet, ismerem a legvagányabb diszkót.

– Jó lesz, persze. Amúgy én Dóra vagyok.

– István. Látom, minden rendben van. Örülök.

– Sikerült a műtét?

– A karod megvan. Több izmot kellett eltávolítaniuk, mint amit terveztek, és egy ideget is ki kellett műteni: körbenőtte a daganat, veszélyes lett volna megtartani.

Csend.

– A daganatot kivették?

– Ki. De ahogy gyógyulásnak indul a sebed, még itt a kórházban kell kapnod egy kemót.

– Kell még kapnom kemót?

– Igen, amíg az előírt kezelése le nem jár, addig igen.

– Ó, az még egy félév! A francba.

Csend.

– Itt van ez a gép – mondta a doki, miközben közelebb jött hozzám. Az ágyról felemelt egy csokisdoboz-méretű kütyüt, s ahogy megemelte, láttam, hogy dróttal, csővel hozzám van kötve.

A nyakamból egy elosztó-hosszabbító csaprendszer lógott, oda kötötték be az infúziót és ezt a gépet. Intravénásan. A látvány is bizarr lehetett, számomra az érzés volt az, és végiggondolni, hogyan nézhetek ki.

– Magadnak tudod adagolni a fájdalomcsillapítót. Meg kell nyomnod ezt a gombot. Félóránként nyomogathatod, s a csövön keresztül intravénásan adja neked a gyógyszert. Sűrűbben ne nagyon nyomd, álmosít.

Este tíz körül toltak be a liftbe. A fátyol a világ és köztem aszerint volt sűrűbb, ahogy az adagoló gombját nyomogattam. Ha egy kicsit is fáj, megnyomtam. Nem tudom, milyen lett volna az igazi fájdalom, nem is akartam tudni. Inkább aludtam. Sokat, mélyeket.

És gyakran álmodtam Marinkóról. Marinko from Slovakia.

Mélyrepülés

Sok kezdete van ennek a történetnek. Természetesen nem csak úgy egyből kerültem a bécsi toronykórház tizenhetedik emeletére.

Még nyugodt kiskamasz koromban Jane Austen szerelmes regényének végére érve elolvastam az életrajzát. „Ebben a faluban élte le eseménytelen életét...” Szíven szúrt ez a mondat. Hogy tud egy író eseménytelen életet élni? Megijedtem. Nem akarok eseménytelen életet élni, még akkor sem, ha nem leszek író. Van olyan az életben, hogy annyira akarunk valamit, hogy a sors kegyetlenül bánik velünk, mert tudja, másképp nem mennénk bele a játékába.

Akkoriban (is) szerelmes voltam. S szerelmes ábrándjaim gyakori szituációja volt, hogy a saját temetésemén sirat a fiú, a szerelmem tárgya. Nem volt riasztó, annyira sokszor előjött ez a képzelgés bennem, hogy hozzászoktam, s valamiféle kielégülést okozott, hogy elképzeltem a többiek életét, nélkülem.

A karom és a vállam annyira fájt már akkor, hogy nem tudtam eldönteni, honnan indul a fájdalom. Nem aludtam. Nem tudtam enni, nem tudtam az iskolapadban ülni. A matektanárt mindig szerettem, valamiért vonzott az őszintesége – „lekisaszonyozott”, mint minden lányt az osztályból, és a többi tanárral ellentétben ő tényleg azt a jegyet adta nekem, amit a saját pontrendszere alapján kiszámolt.

Így, amikor a matekóráról ki kellett kéreznem, mert fájt a karom vagy a vállam, akkor ezt fogösszeszorítva és szégyenkezve tettem. Kimentem a folyosóra. Eddig még sosem láttam így az iskolát, pedig már nyolcadikos voltam. Csend, a sötétségbe öltözött sarkokban csalogatás sejlett, máshol a fények játéka csábított. Por és kamaszszag vegyült a szünet utáni zsongástól lecsillapodott levegőbe. Mélyet lélegeztem, a lépcsőket lassan szedtem, mentem le, édesanyához a titkárságra.

– Fáj, édesanya. Nem tudtam bent ülni az órán. Ziccet írnak matekból. Majd bepótolom.

– Jól van, pihenj. Haza akarsz menni?

– Igen.

– A kulcsot a helyén találod, menj haza és feküdj le.

Aggodalom volt a hangjában. Tehetetlenség-
gel vegyült, az ortopéd orvos azzal biztatott,
hogy csak egy ciszta, kiműti azt onnan hamar.
Utána minden a régi lesz. Csakhogy akkor miért
fáj még mindig? Miért nem használnak a fájdal-
lomcsillapítók? A kisebbik lánya, azaz én, sosem
voltam beteges, most mi történt? Kamaszkori
hiszti? Pánik a képességvizsga előtt?

Hazamentem aludni. A májusi nap kint ma-
radt, az udvart sütötte, a házban – mint minden
nyáron – kellemesen hűvös volt. Be kellett taka-
róznom, hogy ne fázzam. Sokat moco-rogtam, ke-
restem a helyem, ahogyan kevésbé fáj, a vállam
és karom nekinyomtam a heverő támlájának,
így talán jobb. Nehezen tudtam elaludni. A fájás
elfárasztott, éjszaka is hánykolódtam, de mivel
nem szűnt, sosem tudtam igazán pihenni. A fá-
radtság szenderített álmot a szememre, s mikor
kinyitottam, ott állt mellettem édesanya.

– Beszéltem Andival, Pipi néni lányával. Nő-
vérként dolgozik Pesten a Margit kórházban. El-
küldjük nekik a röntgenképeket, s megnézeti a
főnökével.

– De azt mondta a kézdi doktor, hogy csak
egy ciszta. Ha a konfirmálásom előtt műtenek

meg, akkor a konfirmálásra már egészségesen mehetek.

– Dóra, túl sok a lehet meg a talán, meg a nyolcvan százalék. Elküldjük, lássák minél többben, hogy mi az. Lehet, hogy igaza van a kézdi doktornak, de meg akarok bizonyosodni róla.

Két nap múlva hívtak telefonon: amint lehet, legyünk Pesten. Az első vizsgálatot fizetik, mihamarabb biopsziát kell venni.

Hétfőn délelőtt érkeztünk meg Pestre. A város nagy, túl nagy. Lüktető az ereje, lüktető a melege. Pipi néni változatlanul szabad szellemével és szókimondó kritikusságával fogadott. Szeretem ezt a nénit – futott át az agyamon, s mint később kiderült, szükségem volt erre a szeretetre, később sokat segített az együttélésben. Papírokat kezdtünk intézni, kórházba jártunk, találkoztunk Andi főnökével, aki semmi konkrétumot nem mondott, viszont kérte, hogy minden vizsgálaton mielőbb essünk túl. Nem értettem, miért kell ekkora hűhót csapni egy ciszta miatt. Pláne, hogy most kimaradok az iskolából, épp a képességvizsga előtt.

Csütörtökön feküdtem be az Országos Traumatológiai Intézet gyermekosztályára. A kórterem

nagy volt, fehér. A tévében mese ment. Az ágyak a terem szélén, középen asztal, enni vagy tanulni lehetett rajta. Édesanya nem alhatott bent, így a látogatás utolsó órájában vette a táskáját és elment. Nem sírt, előttem nem. A szobában idegenek voltak, mind kisebbek, mint én. A vacsora kórházi, kívántam, mert más volt, valami új, de nem ehettem. Készültem a másnapi műtétre. Nincs mitől félnem, ez csak egy biopszia – mondták az arctalan és névtelen orvosok. Az mi? – kérdeztem. Szövetdarabot veszünk a csontból, és azt elemezzük – jött az egyszerű válasz, s én elhittem nekik, hogy ennek ez az egyetlen módja. Ők tudják, ők a szakemberek.

Reggelire kalácsot hoztak kakaóval. A nővérke mindenkinek hozott belőle, én nem kaphattam. Arról, hogy miként kerültem be a műtőbe, és hogyan kerültem ki onnan, nincsenek emlékeim. Csak elmosódott foltok maradtak. Akkor tanultam meg, hogy aneszteziológusnak hívják az altatóorvost, és hogy tényleg létezik ilyen orvosi szakosodás. Tudtommal nem vagyok érzékeny az altatókra, de mivel ez életem első műtétje, nem tudhatom igazán. Ezt megkérdezték, édesanya aláírta a papírt, hogy nincs tudomása érzékenységről.

A műtét másfél órás volt. Nem nagy cucc, egy vakbélműtét hosszabb, édesapának volt már vakbélműtétje. Az altatás miatt másnap többnyire aludtam, folytatódott az elmosódott világ-állapot. Tévéztem. Estére felkeltem, a bal bicepszem körül fehér kötés. Nem fáj. Zsibbadtam. A hajam két copfban, talán még a műtét előtt fontam be, kócos, nagy szénaboglya. Kitámolyogtam a folyosón levő közös hűtőhöz, kaját kerestem, édesanya itt hagyott valamit. Egyszerre értünk oda egy fiatal sráccal. A sziluettje megfogott: nagyobb nálam, idősebb és fiú.

– Neked sem ízlik a kórházi kaja? – valamit kérdeznem kellett. Ennyire futotta.

– De – azzal kivette a kajáját a hűtőből, s visszament a kórtermébe.

Visszatámolyogtam én is, és szégyenemben belenéztem a tükörbe. Egy kócos fejen kívül semmit nem láttam. Annyira rosszul esett a fiú visszautasító válasza, hogy mérgemben visszabújtam az ágyba: azért sem fésülködöm meg.

Másnap jobb volt. Vasárnap. Csend és nyugalom. A szobatársam, Mónika, mozgássérült kislány. Idegesített. Menekülésképp elővettem a román

földrajztesztfüzetemet és elkezdtem tanulni a vizsgára. Úgyis hamar hazaengednek, az itt töltött időt jó kihasználni. A nagy asztal mellé ültem, belebonyolódtam volna Románia földrajzába románul, de bejött a kórház gyerekpszichológusa és örömet fejezte ki, hogy tanulok. Aztán Mónika is odajött, ő is örült, hogy románul tanulok, bár nem hiszem, hogy tudta, mit jelent az, hogy más nyelv. Mónikának számomra ismeretlen fogatéka volt, csak azt láttam, hogy valami nem stimmel. Sokat kérdezett és sok mindennek örült. Maradt így a tanulás. Letettem a füzetemet az éjjeliszekrényemre, s ismét bebújtam az ágyba. Teljen az idő. Estefelé egy orvos jött be, meglátta a füzetemet a szekrényen, s rögtön meg is kérdezte, hogy honnan jöttem. Romániából. Ő Perzsiából származik, itt él egy ideje. Később, még otthon a bátyám felvilágosított, hogy ilyen ország nincs is – rosszul esett, mint általában akkor minden. Az orvos jelenléte viszont jól esett. Mint általában akkor minden ember jelenléte. Nem tudtam, mi történik velem.

Közben édesanya rátalált a Segítő Jobb Alapítványra. A biopszia költségeit ők fedezik. Annamáriának, az alapítvány kulcsemberének hatá-

rozott és egyértelmű álláspontja van arról, hogy minden emberi élet megmentésre érdemes.

A traumatológiai intézet után kórházturné következett. Először a kettes gyerekklínikára mentünk. Akkor már tudtuk a diagnózist: oszteoszarkóma. Szép név, gondoltam, a cisztáknak más nevet adtak. Nekem akkor még cisztám volt. Azt is megmondták, hogy ebből kemoterápia lesz, ez is szép név, ez a gyógyulás folyamata – gondoltam. A kettes gyerekklínikán Rozi néni fogadott. Öreg, kedvetlen orvos. Pipi néni jött velünk, kell valaki, aki eligazodik a magyarországi rendszerben, a lánya révén még bejárása is van a kórházak világába. Rozi nénivel nem tudtunk zöld ágra vergődni. Mi gyógyulni akartunk, ő a kórház érdekeit nézve nem fogadott külföldieket. Akkor sem, ha egy alapítvány minden költségemet fedezi. Nem fizetnek időben és rendszeren – mondta Rozi néni, s részéről ezzel le is tudta a sztorimat. Pipi néni mérges volt, mentünk vissza az alapítványhoz, hogy immár mitévők legyünk. Annamária még két megoldást kínált. A Rozi néni iránti mérgét és csalódottságát nem mutatta, megértette, hogy oda nem fogadnak minket. „A kislánynak meg

kell gyógyulni.” Délutánig kért haladékot, hogy vagy a bukaresti kezelést vagy egy másik pesti kórházi kezelést szervezzen le.

Édesapa is ott volt velünk. Szurkoltunk, hogy Bukarest legyen, hiszen sokkal közelebb van, nem kell a kezeléseért országnyit utazni. A Tompa utcában sétáltunk, fagyizni mentünk. Boti és Anikó, a bátyám és a nővérem jól vannak. Boti készül az érettségire, Anikó fog rá főzni, amíg édesapa itt van. Édesapa amúgy sem ül most sokat. Azért jött, hogy hazavigyen.

Nem vitt haza. Délutánra Annamária – saját véleménye szerint – jó hírrrel jött: a Bethesda Gyermekkórházban fogadnak, mehetünk is, Békési doktornő vár. Jó hírek? Elkezdtem sírni. Bukerestnek annyi, mi lesz most a vizsgáimmal? Ha itt maradunk, nem tudok minden kezelés után hazamenni. Ez miért nem fontos Annamáriának? Édesapa este hazament. Nélkülünk.

Hétfőn reggel a város élénkülő moraja költött fel. A fejemben lüktető kérdések napvilágot láttak. Ismét hárman vágunk neki az útnak. Édesanya, Pipi néni és én. Szépen felöltözve, alig szólunk egymáshoz. A kérdések csendje, a kérdések felszínes fecsegése ült velünk a villamosra, s uta-

zott velünk hosszan-hosszan. A kórházban volt valami kellemes, nem-kórházi hangulat: nem volt fehérség és kórházzzag. Leültünk a keskeny folyosó kényelmetlen fapadjára, vártuk, hogy hívjon be a doktornő. Annyira keskeny volt a folyosó, hogy a térdünket be kellett húznunk, amikor elment mellettünk egy tolókoscsis. Lány vagy fiú? Csak amikor mélyebben a szemébe néztem, akkor jöttem rá: lány. És gyönyörű. Olyan szép kék szemet még sosem láttam. A látvány hátborzongatóan bizarr volt. A szeme színe illett a tolókoscsi kék vázához, de tompán és szomorúan csillogott. Kendő volt a fején. Szépnek láttam. Nem tudtam, miért hord kendőt, hiszen meleg van. Biztosan valami hippí. Én is ilyen akarok lenni: szabad szellemű és szép. De vajon miért olyan szomorú a szeme?

A doktornő behívott. A keskeny és fénytelen folyosó bal oldali ajtaján matt üveg, narancssárga. Átszűrte a fényt. Az orvosi szoba ugyanolyan keskeny, mint a folyosó, látszik, hogy a kórtermek javára hagyták ilyen kicsire. Bent két forgószék, két számítógép és pár vendégfogadó szék állt. Békési doktornő leültetett.

– A diagnózist már ismerik, ha jól tudom. Osteosarcoma humeri. Eddigi ismereteink alap-

ján kemoterápiás kezeléssel gyógyítható. A kezelés maga – ha minden jól és ütemszerűen megy – fél év. Több gyógyszerből álló kezelés ez, a gyógyszereket bizonyos ritmus szerint váltogatjuk, a kezeléseket kéthetente indítjuk.

– Az jó, akkor csak a kezelésre kell bejárni, aztán mehetünk haza! Ugye? – tört fel belőlem a megkönnyebülés.

– A nagy könyv szerint igen, viszont ezek a gyógyszerek nagyon erősek, sok a mellékhatásuk, és eddig egy páciensünk sem bírta tartani az előreütemezett ritmust. A szervezetnek sok pótlásra lesz szüksége, s csak akkor tudunk nekiállni a következő kezelésnek, ha a vérképed rendben van.

– Tehát meggyógyulok?

– Nagy az esély rá. Időben elkaptuk, örülök, hogy nem kezdték el otthon a kezelést.

A szavak értelme nem jutott el hozzám. Csak annyi, hogy lehet, hogy ezután nem fog fájni a karom, hogy járhatok haza, s hogy csak egy fél év az egész. Hazajárt a lelkem. Vizsgázni volt, s az elkezdett kapcsolataimból virágzó szerelmek lettek. Eszembe jutott valami, amit már hallottam ugyan, de gondoltam, itt az ideje rákérdezni.

– El fog hullni a hajam?

Enyhe csend, a doktornő ápolt és különleges arcán felvillant a fájdalom. Nem hazudott. Ő sosem hazudott.

– El. A gyógyszereknek ez is az egyik mellékhatásuk. De vissza fog nőni, a kezeléseken után.

Ahogy a porszívó vákuumja beszippantja a port, s nem engedi ki magából, úgy szívtam be ezeket a szavakat, s nem engedtem ki az érzéseimet. Könnyek kezdtek folyni az arcomon, nem tudtam megállítani őket. Édesanya vigasztalt, az volt a dolga, de a doktornő csendje volt a legfájdalmasabb. Nem mondott vigasztalót. Nem cifrázta a tényt: a hajam, bármilyen hosszú és szép, el fog hullni. Kopasz leszek. Ez a gyógyulás ára. Az egyik ára, mert volt még több is, de akkor csak ez fájt, a többi ismeretlen befizetés egy talán jobb életért annyira megfoghatatlan és felbecsülhetetlen volt, hogy nem is foglalkoztam vele.

(Óvatosan szeretted. Nézted a testem, főleg a melleim, ittad a szemeddel a testem kanyarulatait. Lúdbőrök fakadtak bennem, kiültek a bőrömrre.)

Meztelen

Ott találtam magam egyedül. Mondták: vetkőz-
zem le. Mindent vessek le? Kérdeztem, remény-
kedve a nemleges válaszban. Hogy azt mondják,
igazából csak a cipőmet húzzam le, vagy hogy a
bugyi-melltartó kombó maradhat, de nem. Hatá-
rozottan mondták az arctalan, sötétzöld orvosok,
hogy teljesen meztelennek kell lennem. Gyor-
san vettem le, először a cipőmet. Vártam, hátha
időközben még leállítanak, hátha mégsem kell
megmutatnom magam. Az első vetkőzésemet
erotikusabbnak képzeltem. Azt akartam, hogy
amikor először lát férfi meztelenül, templomnak
lássa a testem, gyönyörűségnek, hogy fel akarja
fedezni a rezdüléseit, simogatni, érezni a szá-
jában az ívét. Hogy legyen libabőr. Az erotika
részletei végül is adottak voltak: a vizsgáló fél-
homályba öltözött, az orvosok fiatalok, libabőr is

volt, de az most mást jelentett. Fáztam, hideg volt, de főképp félttem. Megláttak, de csak a testem figyelték, a szemembe senki sem nézett. Megvizsgálták a combom felső részénél a hajlatot, ki kell tapintaniuk, mondták, mert ott fognak vénát szúrni. Ott vezetnek be egy csövet, amely a szív közelébe érkezik. Említettek még valamit kontrasztanyagról meg a testem ereinek a képéről, de én akárhogy igyekeztem figyelni, csak a meztelenségem volt, a fázásom, és az idegenek, akik nézték az ágyékomat. Leborotváltak, lepedővel letakartak, hogy ne fázzam végre. Érzéstelenítettek, s csak utána szúrták azt a csövet belém.

Közben alig beszéltek.

Lepedősen már megeredtek a könnyeim. Csendben, lassan.

Utána huszonnégy óráig fekvé kellett maradnom. Ágytálaztak. Etettek. Ez volt az érfestés.

(Jönnek, mennek az emberek. Van, aki sokat ül, van, aki keveset. Léleklenyomatokból áll a lelkem. Élők és halottak simogatnak, szeretnek, figyelnek. Élő vagy halott? Sokszor magam sem tudom.)

Kemó

A tolókcosis lány lett az első szobatársam. Egy évvel volt kisebb nálam. A múltkor, a folyosón csak azért ült tolókcosisban, mert épp legyengült, nem volt kedve a saját lábán járni. Most megerősödött, így a tolókcosit lerakta a folyosóra. Amúgy is a kórházé. Iza fején most nincs kendő, kopasz és szép. Most már az én hajam is rövid, tegnap fodrásznál voltam. A rövid haj, ha elkezd hullni, kevesebbet koszol, mint a hosszú: a kórházi lét első gyakorlati tanácsa. Eta szerint még így is túl hosszúra hagytam. Eta Palkó nagynénje. Palkó Gyergyóból jött, fél lábbal. Neki igazán kellett a tolókcosi. Néha ugrált, de csak rövid távon, mondjuk a szobájától a mosdóig.

Május 31-én, épp gyereknap előtt kaptam meg az első kemoterápiás kezelést. Az infúziós áll-

ványon csüngő gyógyszeres üveget alufóliával vonták be. A csövet is, amelyen bejutott a vénámba, be a testembe, egészen a szívemig, a lelkemig. Azért – mondta Mariann nővér –, mert nem érheti fény. Gyorsan bemegy ez a szer, négy óra. A gyógyszer valóban négy órán át ment belém, ezért ha vécére mentem, kiskutyaként sétáltattam az infúziós állványt magammal. Utána viszont egy egész napos hidratálás következett. Miért? – kérdeztem. Mert a gyógyszernek ki kell mosódnia a szervezetből. Óránként fél liter sóoldatot kaptam. Óránként, kétóránként kellett a vécére járnom emiatt, az infúziós állványt hurcolva.

Az első, pokoli négy órámban, egy órai okkernarancssárga gyógyszercsöpögés után a szívem elkezdett hevesen verni, kihánytam már mindent, amit aznap ettem, és azt is, amit nem. Egyetlen, fájdalmas zsibbadás volt a testem. Zsigereimből ellenkeztem a gyógyszernek nevezett méreg ellen, miközben tudtam, hogy ettől gyógyulok. Sohasem tapasztalt akarás vett erőt rajtam: meghalni, vagy el innen, csak legyen vége! Alvásig fájtam magam. Ébredéskor sem volt jobb, csak az akaratom érzése csillapult. Kibírom. Meg kell gyógyulnom. Le kell vizsgáz-

nom. Haza kell mennem, be kell jutnom a középiskolába. Amikor belémcsöpögött a gyógyszer, akkor csak a heves szívverésem pihent meg, a hányinger folyamatos lett. Ki kellett mennem vécére. Vonszoltam magam, s magam után az állványt. Okkernarancssárgát pisiltem – jöjjön ki, csak közben gyógyítson. Két napig nem ettem semmit, amit ettem, azt kihánytam. Így inkább nem is próbálkoztam vele. Csak később jöttem rá, hogy enni ilyenkor azért kell, mert jobb kaját kihányni, mint epét: ez a kórházi lét második szabálya. Több más kórházi szabály is van, például erre fokozatosan jöttem rá: ha valamit meg akarsz kérdezni, kérdezd meg.

Palkó fél lábával feltápászkodott az ágyamra, szeretett odaülni. Csakhogy akkor nekem is épp fel kellett ülnöm az ágyamra.

– Told arrébb a csülköd – jött ki belőlem.

– Jó' van, na. Mindjárt.

– Jaj, lecsülköztem a lábadat! – zseníroztam magam.

– Eta is így szokta hívni. Szerintem is úgy néz ki – válaszolta zavarba ejtő természetességgel Palkó.

Nincs mit tenni. Palkónak csülke van, s ez őt semmilyen érzéssel nem tölti el. Legfeljebb különlegesnek érzi magát tőle, ilyenje nincs mindenkinek!

Az első kezelés után Pipi nénihez mentünk haza. Zötyögtünk az egyes villamoson, addig jó, amíg ülhetek. A megállóba értünk, lassan szálltam le, zavart a nap, a város nagysága, a tülekedő tömeg, a tekintetek némasága. Lassan mentünk haza. Éhes voltam, ugyanakkor hányingert is éreztem. Ilyen lesz majd a terhesség, gondoltam.

– Édesanya, vegyünk valami kaját. Éhes vagyok.

– Jó, mit kívánsz?

– Nem is tudom... Pulykamellet, olyan gyorsfagyasztottat, szalmapityókával.

– Jó, veszünk, s megcsinálom neked Pipi néninél.

Örökkévalóságig tartott a hazavezető út. Bortorkáltam, a gyengeségtől csak vonszoltam magam, többször leültünk – tíz saroknyira lehattünk Pipi néni panellakásától. Haragudtam magamra, akkor először, s aztán még nagyon sokszor, hogy nincs erőm, hova tűnt? A testemtől kiszolgáltatottnak lenni, s akadályként folyamatosan bele-

ütközni magamba – a szabadságvesztés abszolútuma. Csak a kérdéseim maradtak, és a dühöm.

Éhesen ültem az asztalhoz, édesanya finomra készítette az ebédet. Jó adagot raktam ki magamnak, végre ehetek. Mohón küldtem le a gyomromba az ételt, élveztem az ízét. Az utolsó falatnál kitoltam a széket magam alól, s amilyen gyorsan csak lehetett, szaladtam a vécére. A fehér piszoár kapta meg az ebédemet úgy, ahogy volt. A sírás bennem maradt. Nem hiszem el, hogy pont ilyen finom kaját kell kihányni. Utálok ezt a kezelést! Hányás után tükörbe néztem, megmostam az arcom, a szemem vörösségére pislogni kezdtem, múljon el, ne lássák. Visszaültem az asztalhoz, s a megmaradt ebédből még lenyomtam egy adagot. Ami jár, az jár. Ez az ebéd az enyém.

(Felejteni.

Ha elfelejtelek, attól még létezel. Attól még mondtad nekem, hogy hiányzol, attól még megígérted a padlásomat.)

Deszka

Az embernek van ez a késztetése, hogy mindig kell csinálni valamit. Pipi néni és édesanya is kitalálták, hogy nem jó nekem bent ülni és pihenni, mert akkor hülyeségeken gondolkodhatok. Ez a felfogás uralja amúgy a falusi létezést: az aszszonynak dolgoznia kell, mert ha otthon ül, akkor sokat gondolkodik. Az agy már csak ilyen: gondolkodós. Kivittek hát sétálni, menjünk fel a várba – mondták, hiszen itt vagyunk Budapesten, ezt látni kell.

Villamos. Busz. Hányinger és fáradékonyság. Nyári izzasztó, aszfaltos, városi meleg. A bal karomat akkor már többkilósnak éreztem, húzott, fáj, mintha betonból lett volna. Az idő kitágul, mikor nem jól telik. Mikor valahol máshol lennél, mikor a gondolataidat nem tudod vissza-

hozni a valóságba, mert inkább ágyban lennél, pihennél, egy padra cövekelnél, mindegy, csak ne kelljen semmit csinálni, csak lehessen aludni. Vagy tévézni vagy üresjáratokban gondolkodni. De mi akkor várat néztünk. A várra nem emlékszem, a Halászbástyára sem. A kockakövekre emlékszem, a többit egy-egy gyors, de látványos pillantással néztem meg, hogy édesanya és Pipi néni lássák: én aztán megnéztem, amit kellett. A kockakövek jobban vonzották a tekintetem, azok lent voltak a földön. Tökéletlen szabálytalanságban karikáztak, izgalmas mintákat varázsoltak az útra.

Hazafelé a buszon jószántukból nem adták át a helyüket az emberek. Csak a karom tört el – gondolták a fehér kendővel nyakba kötött karom miatt, a hajam szép frizuraként virított a fejemen, nem beteg ez a kislány, hogy helyet kéne adni neki. Pipi néni és édesanya foglalt helyet nekem. Jól esett ülni, a busz zötyögésében elmélázni, szabálytalanul hagyni a gondolatokat: hadd fusanak, amerre akarnak. Leszállni meg azért volt jó, mert közelebb kerültem az ágyhoz. Ahogy bevánszorogtam az öregszagú panellakásba, megkerestem az ágyat, és behuppanva álomba me-

rültem. Nem akartam Vidámparkba menni, sem az állatkertbe, múzeumokat látogatni, csak úgy sétálni sem.

A testem nem az enyém többé. A testem a gyógyszereké. Játszanak vele, szadizmus, amit művelnek.

A testem gyenge báb, a fáradékonyság, a hányinger fészke lett.

Hétvégén hazautaztunk. A saját kicsengetésemre, nyolcadikból. A hajam még nem hullott ki, reméltem, hogy nem is fog, már másfél hét telt el a kezelés óta. De így is szokatlanul hatottam otthon, először láttak engem fodrásznál vágott rövid hajjal. Méghozzá pesti fodrásznál vágottal. Az osztályterem porszagú, mint mindig, most virággal díszítve, ízléstelenül, ahogy a hetedikesek tudnak díszíteni. Kimentek a rétre, és rózsaszínű borzosvirágokat, margarétákat hoztak be, feldobálták ide-oda, borkánokba rakták a katedrán, és letörölték a port, ahol nagyon szem előtt volt. Minden a régi. Hiányzott. Pesten nem ilyenek a szagok, Pesten semmi sem ennyire éles, a színek, a hangok, a szagok, az érzések tompák és fátyolosak. Olyan, hogy az ember könnyen ki tudja tö-

rölni magából. Otthon akkor még minden valódi volt. Az igazgató unalmas beszéde az udvaron, a diplomaosztó rutinja: megint én lettem az első tanuló, még akkor is, ha az utolsó jegyeket a tanárok a betegségem megfoghatatlansága és az édesanya iránti tisztelet jeléül írták be a naplóba.

A díjként kapott könyveket most sem fogom elolvasni, szerintem a tanárok sem tudják, hogy mit adnak: azt, amit szponzoroktól kapnak, vagy amit a könyvtárból ki tudnak kunyerálni.

Az utolsó osztályfőnöki óra rólam szólt. Átadtak egy kézzel írt naplót, amit közösen írtak, mindenkinek volt benne egy bejegyzése, nekem személyesen. Meséltek az iskoláról, hogy milyen, hogy hiányzom, de vannak dolgok, amelyek ugyanolyanok maradtak. Például az, hogy matekból zicceket írnak, s hogy nem kegyelmez a tanár senkinek. Meg hogy románból hiába írtak szimuláló tesztek, az rajtuk már nem segít.

Amikor kérdezték, hogy mi a bajom, azt mondtam, hogy hát ciszta, amit úgy hívnak, hogy oszteoszarkóma. Ez a kettő számomra még ugyanazt jelentette, csak a cisztát egyszerűbb volt elmagyarázni. A tanárok kérdésére is ezt válaszoltam, mikor a titkárságon, édesanyámnál meg-

kérdezték. Édesanya hallgatta, mikor elmagyaráztam az én logikám szerint, hogyan is áll ez a ciszta-dolog. Hogy ott van a karomban, de a kezelés nem az, mint amit a helyi orvos javasolt, hanem egy másfajta, kemoterápiának hívják, és az sokkal hosszabb és veszélyesebb, mint amit itt akartak elkezdni. Édesanya hallgatott. Az érvelésem logikus volt, és annyira hittem az igazam, hogy inkább rámhagyta.

Ebédre hazamentünk az iskolából. Édesapa autóval jött utánunk, édesanya is hamarabb elszabadult, hiszen a kicsi lányának van most a kicsengetési ebédje. A családi ebédre sokan eljöttek, számos borítékot kaptam.

– S hogy vagy, Dórika?

– Köszönöm, jól. Egy kicsit gyenge vagyok ezektől a gyógyszerektől, de jól vagyok.

– Na jó, na. Osztán gyógyulj meg.

Ennyiket beszélgettünk a rokonokkal. A naftalinszagú kosztümök váltogatták egymást a családi ebéden. Mindenki megtudta külön-külön is, hogy idén nem fogok képességvizsgázni, nem baj, mondták, azt meg lehet jövőre is csinálni, s amilyen okos vagy, neked még tanulni sem kell. Erre szívesen rácáfoltam volna, de nem akartak

hinni nekem, így gyorsan abbahagytam a magyarázkodást, és csak bólogattam.

– S szereted-e Pesten?

– Nem, honvágyam van.

– No, nem baj, hamar lejár, s akkor hazajössz.

A rokonokkal sosem lehetett másképp beszélni. A rokonoktól csak annyit kell kérdezni, hogy hogy vannak, s általában elmondják, hogy hogy vannak. Most tőlem kérdezték, hogy hogy vagyok, és én mindenkinek tiszteletteljesen azt mondtam, hogy jól. Ha itthon vagyok, jól – helyesbítettem, de csak ennyit. Nem találtam a szavakat a hányingerre, a tehetetlenségre, a gyengeségre. Nem tudtam, hogyan írjam le az MR-gép fülsiketítő kattogását, az izotópvizsgálaton az állandó pisilési ingert, s nem tudtam elmagyarázni, hogy a CT, az micsoda.

Este bankett a tornateremben. Körtáncok, önfeledtnek éppen nem nevezhető kamaszos vonaglások és jobbra-balra lépegetések. Édesapa vitt haza, amikor úgy gondolták, hogy elég lesz az én állapotomban a buliból. Másnap, kicsengetésem alkalmából kimehettem a falusi diszkóba. A falu hormonháztartása ide szokott gyűlni szombat esténként. Megszabott program, meg-

szabott viselkedések uralták a szombat estéket a diszkóban, ezt a deszkatákolmányt mi Deszkának neveztük. Az emeleten lehetett inni, lent volt a táncparkett. Éjfélig ment az ugrálós zene, éjféltől egy órán át lassúzni lehetett. A bújós zenés számokat pár másodperces csend követte, ilyenkor kellett megköszönni a táncot, s váltani partnert egy felszabadult sóhajjal, vagy maradni a régivel, ha az összebújás jó volt mindkét félnek. A lassúzó partnerek száma jelezte a lányoknál a menőséget: minél több fiú kérte fel táncolni, annál inkább jó csajnak számított a bakfis. Ha csak üldögélt az üveg szukája mellett az egész lassúzás alatt, akkor gáz volt. A lány is, a helyzet is.

Az ugrálós táncnál lehetett sétálgatni, én ekkor vettem az utamat az ajtó irányába: körül akartam nézni odakint is. A kapunál jött szembe velem. Göndör, szőke, gödröcskés mosolygás. Lajos. Falun mindenki ismer mindenkit. Mi is tudtuk egymásról, hogy ki fiai-borjai vagyunk, s egy évvel ezelőtt egy lakodalmon, ahol én vendégként, ő meg pincérként volt jelen, beszédbe is elegyedtünk. Most köszöntünk egymásnak, s meghívott egy italra. Filmek, élet, beszélgettünk,

folyt a szó a szánkon, a göndör szőke haja még göndörebb lett, a gödröcskéi még inkább mélyek és szépek. Az órára pillantva elszomorodtam. Éjfélre haza kell érnem. Ez konkrétan azt jelenti, hogy még a lassú előtt eltűnök, mint Hamupipőke a bálból. Hamupipőke biztosan nem beszélhetett ennyit a herceggel, mert a mesékben nem szoktak beszélgetni, csak szerelmesek lesznek egymásba, egy tekintet is elég nekik. Nekem is elég lett volna egy lassú, sőt én máris, a közös ücsörgéstől szerelmes lettem, de én akkor erősen meg voltam győződve arról, hogy a lassúzástól majd ő is szerelmes lesz belém, ha eddig nem is lett az. Az érzést a beteljesületlenség tudata fokozta. Tudtam, hogy ha lassú, ha nem, holnap indulunk vissza Pestre, a szerelemre csak most van idő, de most sincs, mert éjfélre otthon kell lennem.

Beteljesületlenség. Nagy sületlenség ez az egész. Nem igazságos. Az élettől vagy sorstól, Istentől, ha van. Akkor márpedig volt nekem Istenem. Csak nem mindig szerettem. Milyen Isten az, aki egy ilyen jó estét így elront? Aki hazaparancsol, s másnap egy másik országba küld gyógyulás címén?

Lajos elköszönt, én is tőle. Szia. Szia. Gyógyulj meg, mondta ő is, mintha a rokonaim mondanák, de neki el is hittem.

Vasárnap este a vonat elindult, rajta ültem én is édesanyával. Be lehet rendezkedni erre az életre. Mindig legyen elől egy párnának használható ruhadarab, egy takarónak is jó törülköző. Az éjszakai utazást szerettük, mert akkor nem vesztegettük az értékes nappalokat utazással. Aludni pedig bárhol lehet. A vonatkocsi sárga homályában a kalauz jegyeket kért. Szendergésből kelttem fel, édesanya odaadta a jegyeket, a kalauz kiment, én haját igazítottam, talán azért, hogy ne legyek borzos a vonaton alvásra. A kezemben maradt az első tincsem. Elkezdődött. Nem tudtam visszaaludni, csalódott voltam, sírtam hangosan is, magamban is. Hogy lehet elbúcsúzni a szépségtől? A szépség a hajamban van?

Haj és cékla

A párna, mindig a párna jelezte először: odaköltöztek a hajszálaim. Egyenként és csomókban is. Egy-két napig nem mertem a hajam végigsimogatni, aztán egy hét után úgy megritkult, hogy inkább hasonlítottam tépett tyúkra, mint kamaszlányra. Noha korábban is voltak elvetemült frizuraötleteim, ez a mostani nem tartozott a jól sikerültek közé. Sajnos a maradandók közé igen. Eta rám szólt: vagy tépjem ki azt, ami még a fejemen van, mert úgy nézek ki, mint egy madárijesztő, vagy engedjem meg neki, hogy nulásgéppel végigmenjen rajtam. Haragudtam rá, hogy mondhat ilyent, amíg van hajam, addig van, ki nem szedem, maradjon minél több ideig az enyéem. Egy napra rá mégiscsak beadtam a derekam, miután belepillantottam a tükörbe. Hátha van még mit menteni. Nem volt. Akármennyire is fáj, be kellett látnom, hogy ilyen se nem kopasz, se nem hajasbaba állapotban nem lehet leledzeni. Odamentem Etához, bocsánatot kértem a morcosságomért, és megkértem, tépje ki a hajam. Az összeset, ami még maradt.

A fürdőbe mentünk, a vállamra egy lepedőt rakkott, amit Mariann nővértől kért, s aki adott is szívesen, tudta, mire kell; lehajtottam a fejem, mintha szégyellném vagy mintha hajam mosnék, s félnék, hogy a szemembe megy a víz. Ahogy hullott a hajam a földre, úgy potyogtak mellé a könnyeim is. Eta nem értette, miért sírok, hiszen tudtam nagyon jól, mindenki megmondta, hogy el fog hullni. Ne hisztizzem, ennél azért több veszett Mohácsnál. Csakhogy én nem tudom, hogy mi veszett Mohácsnál, főleg azt nem, hogy *kinek* mi.

Felegyenesedve összeszedtem minden bátorságomat, tudtam, hogy bele kell néznem a tükörbe. Amikor kinyitottam a szemem, nagy meglepetésemre szebbnek éreztem magam, mint tépett tyúk állapotomban, így éreztem némi hálát Eta szókimondásáért és gyakorlatiasságáért. Az életre viszont annyira dühös voltam, hogy nem lett volna szerencsés, ha épp arra jár, mert biztosan leharapom a fejét. Azt hiszem, az élet ezt érezte is, elkerülte egy darabig a kórházat.

A párnám azontúl egy jó darabig tiszta maradt. A könnyeim bőven megmosták, hajszájak pedig még véletlenül sem kerültek rá.

Két hónapig maradtam Pesten. A honvágy emésztő tud lenni, ha az életem, amit kialakulni éreztem, otthon történik, és nem itt. Itt csak gyógyultam, kezelésekre jártam, bőröndből élttem, hol rokonoknál, hol épp a kórházban voltam. Otthon volt otthon.

Lajos egy vasárnap felhívott telefonon. Elmondta, hogy takarni volt, a szénát ilyenkor kell begyűjteni, én meg elmondtam, hogy Pesten olvasok, legújabban egy Jane Austen-könyvet olvastam ki, a *Büszkeség és balítéletet*. Amúgy unatkozom, tévézem. Ő szakácsnak tanul, a tanulás leköti az ideje nagy részét. Amikor nem iskolában van, akkor a szüleinek segít otthon az állatoknál s a mezőn.

Pipi néni hálósobájába mehettem be, amikor Lajos felhívott. A lepkék a hasamban csak úgy ugráltak örömben. Lehet, hogy jövő héten hazatudok menni, s akkor lemegyek a Deszkába is, ha elengednek. Mert édesanyáék most nagyon féltenek. Tudod, a fehérvérsejtjeim nagyon megritkultak, s ez azt jelenti, hogy gyakorlatilag nincs immunrendszerem, ilyenkor kerülnöm kellene a nagy társaságot, bármit elkaphatok. Csak édesanyáék nem értik meg, hogy milyen rossz bent

ülni a kórházban, s unatkozni. Amikor hazamegyek, legalább érezzem jól magam. Nem? De – mondta. De azért meg kell gyógyulnod, az is fontos, s ha legyengíted magad, az hátráltatja a gyógyulást.

Értettem én, hogy mit mond, csak épp nem akartam felfogni. Hogy ne menjek le a Deszkába, mikor hazamegyek? Ha olyan keveset vagyok otthon, legalább szerezzek muníciót a további kezelésekre kibírásához. Lelki töltetet, úgy értem. De ezt már csak gondoltam. És persze akkor éjjel is róla álmodtam. Álmomban hajam volt. Álmomban erős voltam. Sétáltunk, csókolóztunk. Nem volt tele a szájam aftával a kezeléstől, nem volt hányingerem sem, s a karom sem volt felkötve. És nem is fájt. Álmomban normális voltam, fiúk kísérték haza a Deszkából, s a kapuban búcsúcsókot adtak. És járni is akartak velem. Főleg Lajos, de amúgy még mások is, akiket természetesen Lajos miatt visszautasítottam.

A hazamenetel még váratott magára. Nem eszik olyan forrón a kását, mint ahogyan én azt szeretném. A vérképem a padlón volt, édesanya lelkesedése a természetes gyógymódok és kiegészítő vérpótlók iránt pedig az egekben. Úgyhogy

a nyersen facsart céklalé és a különböző növényi őrlemények közül azt választhattam, amit akartam. A hányinger többé nemcsak a kezelések velejárója lett, hanem a kezelések közötti időszakoké is, ugyanis ekkor a színskála minden variációjában megjelenő növényi cuccokat kellett ennem, innom, nyelnem. Két deci frissen facsart céklalevet egy hörpintésre lehet lenyomni, az fél perc után hányás formájában jön ki, hacsak nem annyira erős az akaratom, hogy bent tartsam. A búzacsíra-őrleményt szörppel keverte el Édesanya, így egy kemény és töményen szénaízű, pudingszerű valamit kaptunk, amiből egy fél bögrényit kellett naponta megennem. Egy-egy kiskanálnyi után szaladtam a vécére, hogy kiadjam, miközben sírtam, mert nem szerettem hányni sem, kétszer érezni ugyanazt az émelyítő ízt meg még kevésbé. Ha akartam, akkor ebből is bennem maradt a java, de ez nem mindig volt így. Nem mindig akartam megérteni, hogy ezektől a vérképem tényleg helyreáll, nem mindig akartam látni azt az ordító ténytet, hogy a gyerekonkológia-osztályon egyedül nekem nem kell vért adni, mert időben helyre tudják hozni a vérképem. Édesanya imádkozott, minden egyes

nap meccseltünk, hogy egyem, igyam, nyeljem a céklalevet vagy a búzacsíra-őrleményt, én meg minden egyes imádkozásra imádkozással feleltem neki, hogy értse meg: rossz, nem akarok hányni megint, rosszul vagyok tőlük. Egy kamaszt észérvekkel meggyőzni nem mindig lehet, egy idő után a szülői szigor jött elő: meg kell enni, s kész, látod, hogy ettől helyreáll a vérképed. Sírás közben is lehet céklalevet inni, és ha reggel gyorsan iszom meg, akkor egész nap nincs bajom vele. Tállal az ölben is lehet céklalevet inni, így nem kell rohanni a vécére, ha visszajön. Hasznos tanács, főleg akkor, ha épp infúzióra van kötve az ember lánya. Állvánnyal rohanni elég nehéz, meg amúgy is: hogy néz az ki? A céklalé mítoszát én honosítottam meg a kórházban, és egyedül csak én is fogyasztottam. Egy gyereknek sem ment le a torkán, a többi szülő pedig nem volt annyira kitartó a tukmálásban, mint édesanyám.

A kórházi lét újabb gyakorlati szabálya: a céklalé, bármennyire is förtelmes, a leggyorsabban teszi helyre a vérképet. Egy nap a hatóideje. Egy hét alatt pedig, naponta két decis adaggal tökéletes vérképet lehet csinálni.

Ha Isti ebben hitt volna, nem kellett volna éjjel trombicitát kapnia intravénásan, olyan műanyagtasakosat, majd egy másik kezelés után vörös és fehér véresejteket, szintén tasakokban. Egy szobában aludtunk, a kórház tele volt, nem tudtak külön szobát adni a lányoknak. Az éjjelilámpát kapcsolták fel, így érdekes, sárga színű félhomály lett a szobában. Mariann nővér hozta a vért az egyik kezében, a másikkal tolt a állványt, amire az adagológépet is felszerelték. Közben Aranka néni költötte Istit. A tasakos vér pirosabb, egészen barnás a színe, sűrűbb, mint ami a sebből szokott folyni, ha leszedem a kemény tetejét. Isti branüljében több csap volt, az egyikre rákapcsolták a vért, a másikat elzárták, nem kell sóoldat ide. Reggelig csöpögött a vér a tasakból Isti testébe. Nem csapott nagy ügyet, nem fáj, s még különösebb hatása sem volt, amit akkor lehetett volna érezni. Vért kapni könnyű dolog. Aludtunk tovább, Mariann bejött még néha éjszaka ellenőrizni, hogy rendesen megy-e a vér Istibe. Én olyankor felébredtem, de vissza is aludtam, különösebben nem volt látványos a folyamat.

Isti is székely, Szentgyörgyről, tizenkét éves. Itthon kezdték a kezelését, aztán az anyukája

kivitte Pestre. Nem sokkal utánam érkeztek, de én hozzá képest már tapasztaltnak számítottam. Már két hét után is sokat lehet tudni a kórházi tananyagból, tehát Istinek én magyaráztam. Hiába mondtam neki, hogy a cékla ugyan bűnrössz, de azért megéri inni, nem hitte el. Persze, irigyeltem őt, hogy az anyukája nem piszkálja: ha Istinek nem kell, nem issza, és kész. Isti mankóval járt, egy kisebb, tíz-húsz centis vágás volt a lábszárán. A másik lábán egy nagyobb vágás, ugyancsak a lábszárán. A szárkapocscsontot kivették a jobb lábából, hogy a bal lábában levő tumoros csontot helyettesítsék vele. Nagyon jól tudott menni vele, ha hosszú nadrágban volt, sima törésnek vélhették az emberek, azt is csak a mankók miatt.

Isti tárgyi tudása konvergált a zéró felé. Vidámsága és életkedve cserfes, komisz kölyköt faragott belőle – udvariasságból nulla, tapintatból is. Az ereje és a kisfiús magatartása, elkényeztetettsége néha idegesített. Szülei elváltak, az apja csak egyszer látogatta meg a kórházban. Édesanyja, Aranka néni fegyvertelen volt a fiával szemben, sem eszköze, sem kedve nem volt ahhoz, hogy a fiát kordában tartsa. Így hát, ha Isti

nem akart céklalevet inni, mert az nem finom, akkor Isti nem ivott céklalevet, kapott inkább vért intravénásan. Amúgy ő döntötte meg a vérkapás és a fehérvérsejt-patló rekordját a gyermekpáciensek között.

(Elhalványul az emléked, az érzelem emléke,
nem tudom visszahozni, bármennyire is akarom.
Visszahoználak. Esti mesét mondanék, csak mi
ketten lennénk a világban – filmbeillő. Nem vagyunk
sztárok, nekünk nem a film, hanem a világ jutott.
A világon pedig nem vagyunk egyedül. Soha,
mégis mindig.)

Haláltánc

Fáj a hasam, belül csiklandoz az érzés.

Iza neve az Izoldából származik. Az anyukáját is így hívják, a testvérét meg Trisztánnak. Izát sosem hívtuk Izoldának, nem is talált volna hozzá ez a név. Iza arcát tisztán fel tudom idézni, a szeretetemet is iránta. Sorstársam volt, velem majdnem egykorú. Tapasztaltabb kórház terén, a fiúk terén meg ugyanolyan tapasztalatlan, mint én. Volt, miről beszélgetnünk. Összekacsintós szembenézéseink legtöbb tárgya fiú volt, sztorizgatásaink nagyrészt a szépség–kopaszság összefüggésében születtek. Iza aznap mérges volt. A kórházba jövet egy fiú bámulta a villamoson. Iza

néni, az anyukája mindhiába győzködte, hogy a szemét nézte az a fiú, hiszen annyira szép, Iza nem hitte el. – Anya, tudom, hogy a kalapomat nézték, és főképp azt, hogy nincs hajam. – Lányom, bolond vagy, értsd meg, hogy a szemed nézték. Ilyen kék szemei nincsenek mindenkinek. Az a fiú a szemed után bolondult meg. Nem a kalapodtól. – Jól van, anya, mindegy.

Szerintem is Iza szemét nézték, sokszor én sem tudtam levenni a tekintetem róla.

Kaptam egy hétvégét Izáéknál. Édesanyának haza kellett mennie, a család többi tagja ugyanúgy az övé volt, mint én, s ahogy tehettem, hazament, hogy velük legyen, főzzön és takarítson a többiekre. Meg aztán Botinak nagyon kellett tanulnia az érettségire, jól jött neki egy kis szülői motiváció. És egy kis ehető főtt kaja, aminek – édesanya távollétében – csak az ötven százaléka teljesült, a nővéremnek köszönhetően: a főtt fele, mert az ehető fogalma vitatható volt. A kömény-magleves-kísérlet a kutyateszten például nem ment át. Csak megszagolta, s otthagytam, azután már se édesapának, se Botinak, de még Anikónak, a tanuló szakácsnak sem volt gusztusa megenni. Édesanya mentőosztagként érkezett haza.

Főzött egy-két hétre előre, fagyasztott, konzervált, és közben sokat sírt. Nem tud ott lenni mindenhol, a család szét fog esni, Anikó bentlakásba fog menni, hogy legalább ő kapjon meleg ételt, Botinak ki tudja, sikerül-e az érettségije, s a férje, édesapa pedig nem eszik rendesen, csak szalonát és kenyeret, napi egyszer-kétszer, rendszeretlenül. Idegeskedik, nem tudja, mire kell annyi pénz Pesten, s főleg az nem látszik, hogy honnan. Édesanya távmunkában volt titkárnő a falusi iskolában. Ez olyan munka, amit nem lehet távmunkaként végezni. Ő mégis megtette: távtitkárnő lett. Távanyuka is. Azt hiszem, az utóbbi szerepében jobban boldogult.

Azon a hétvégén elég jól voltam ahhoz, hogy kimozduljak, különösebben nem éreztem gyengének magam. Iza néni meghívott, Iza ugrált örömeiben, mikor elfogadtam a meghívást. Kimegyünk, ugye, a városba? Iza néni kivitt fagyizni, jött velünk Rajmi is, Iza öccse. A szemüvege mögül pont úgy kukucskált, mint Iza néni. Jól oda kellett néznie valamire, hogy lássa is, ne csak nézze. Szerettem Rajmit, mert ismerte már a dűrgést, megtanulta Iza mellett, hogy minket szabad cikizni a rákunkkal. Akkor már óvatosan, lépés-

ről lépésre megértettem, hogy érthető nyelvre fordítva az én betegségemet is ráknak hívják. Izának leukémiája volt, ezt a szót ismertem, tudtam, hogy az gyakorlatilag vérrák. A kórház többi lakója a latin diagnózist használta, mikor rákérdeztem a betegség nevére, de a kórházi folyosókon elhangzó viccekben vagy egy-egy dühös kiabálás során csak ráknak nevezte mindenki. Lassanként számomra is egyértelművé vált, hogy nekem is rákom van, az oszteoszarkóma név mögé rejtve.

Rajmi stílusosan kopaszra nyírt fejjel járt. Nem azért, mert így szerette, hanem mert családi szolidaritásból ő is, és Iza nagybátyja is, Trisztán, kopaszra nyírták magukat, mikor Izának kihullott a haja. Iza jót mulatott ezen, lehülyézte őket, aztán együtt mentek kendőt választani maguknak. Legalább nem volt egyedül. Én nem szerettem a kendőt, inkább kalapot hordtam. Iza is ugyanolyan kalapot akart, mint az enyém. Meg is kapta, lett egyenkalapunk az egyenfrizuránk mellé. Ruhákat is cserélgettünk volna, csakhogy az Iza irigylésre méltó alakjára való ruhák nekem túl kicsik voltak.

Csirkét főzött Iza néni, fejedelmi ebédet. Pesti fejedelmi ebédet, ami nekem különösebben nem

ízlett. Semminek sem éreztem az ízét: fűszerek nélkül főznek, a hús nyúlós, mert az élő állat nem kukoricát kapott, a tojásnak se színe, se fincsi illata. De azért Iza néni ebédjét nagyra értékeltem, jól esett, hogy sündörög valaki a konyhában, az étel gőze bejárta az egész házat. Együtt szagattuk a nokedlit. Együtt mostuk meg a salátát, miközben rotyogott a csirkepaprikás. Igazából csak csirkecombpaprikás, mert a csirkepaprikás a valódi, amitől jól lehet lakni, azt édesanya főzi otthon a reggel levágott csirkéből. S azt csak nyáron esszük, mert ősre már a csirkéből tyúk lesz, abból meg nem lehet puha paprikást főzni, rágós lesz a húsa. Bolti csirkéből – ami rendszerint tyúk, de ezt a szót szerintem elfelejtették a pestiek, itt minden csirke, ami tyúk – bármikor lehet paprikást rittyenteni, mert puhára fő se perc alatt. De nincs is olyan íze. Ez is fátyolosan tompa. A nokedlibe tejfölt kevertünk, otthon csak vizet szoktunk használni, attól erősebb, keményebb.

Egy falatot ettem, talán kettőt. Az állandó hányinger utat tört magának, s a csirkepaprikást a nokedlivel és a salátával kilökte a vécé síkos csészéjébe. Tompa éhség, tompa hányinger, tompa élet. Visszaültem az asztalhoz, megvártam a

fagyit. A hideg jól szokott esni a gyomromnak. Akkoriban a gyomrom nem volt a jó barátom, ezért igyekeztem békíteni, adtam neki minden jót, finomat, egészségeset, hátha valamit elfogad. Néha megbocsátott, s magába fogadta az áldozatként küldött ajándékokat, máskor szeszélyes lány módjára durcás lett, és mindent visszaküldött. A fagyi – gondoltam – jól esik majd neki. Elfogadta, bent maradt. Lassanként ízlelgettem, kincsként nyeltem a vanília émelyítő ízét. A délután a miénk volt.

Izára emlékezni jó is, és rossz is. Van egy lyuk a hasamban, amikor eszembe jut.

A belőle kitörő nevetés.

A benne fészkelő élet.

A belőle kiszálló élet.

Az életem első halála.

A leukémiából kigyógyult. A kemó mellékhatásaként már a kontroll időszakában hasnyálmirigy-gyulladással érkezett be egy nap a kórházba. Ott is maradt öt hónapig. Nem kelt fel az ágyból. Nem látogattam, nem ismert fel. Nem mertem látogatni, én sem ismertem fel. Egy testet láttam, kék szemekkel, lélek nélkül. A szobája csukott ajtaját néztem sokszor, beköltözött

az egyszemélyesbe, Iza nénivel. Ha vécére mentem, csak hirtelen pillantottam oda, s a csukott ajtót látva mindig megkönnyebbültem. Időnként nyitva volt. Édesanya hozott néha hírt róla, hogy nincs jól, s hogy nem eszik. És hogyha nem akarom megnézni, rendben van, ne látogassam meg. Számolták a perceit. A perceiből hónapok lettek, s a hónapokból egyszer csak semmi.

Keddi nap volt. A doktornő csendesen nyitott be a szobába. A halál akkor csak az öregeké volt, tudtam, hogy gyerekek és fiatalok csak a tévében halnak meg, igazából nem. Bátran és lényegre törően kérdeztem meg:

– Mi van Izával?

– Tényleg tudni akarod? – kérdezett vissza a doktornő.

– Igen – hát persze, hogy tudni akartam, mikor épül már fel. Tudom, hogy mostanában nem volt valami biztató a helyzete, de a gyógyulás – ha későn is jön – be fog kukucskálni a kórház steril ablakain.

– Iza meghalt, Dóri.

Torokgombóc.

– Mikor? – folytattam.

– Vasárnap.

Bent maradt könnyek. Az Élet megcsalt, lefeküdt a Halállal.

– Még ki tudja?

– A gyerekek nem tudják, ha nem kell, ne is mondjuk el nekik. A felnőttek viszont tudják.

– Köszönöm, hogy el tetszett mondani.

Este az enyém volt a fájdalom. Az első fájdallamom. Alvást színleltem, s édesanyának hátat fordítottam. Kinyitottam a szemem, hogy lássam az óriási ablakokból az utca sarkán a kivilágított toronyházat. Pepitában világították meg a modern kockaépületet, minden szépség nélkül tökéletes fókuszpontot kínált a sírásra. Csendben és melegen eredtek el a könnyeim. Nem Iza hiányzott, az élet hiányzott. Bárki meghalhat, még az is, aki meggyógyul a rákból.

Három napot kaptam. Harmadik nap Palkó háttal gurult be a szobába.

– Felismered a kocsit?

– Milyen kocsit?

Palkó ujjal mutatott a saját, régi tolókocsijára, arra, amiben épp ült.

– Melyiket? – kérdeztem újra, mert nem értettem, hogy mit akar. Ő újból rámutatott a kerekesszékére.

– Hát nem ez volt a régi?

– De igen! Csak azt hittem, ha háttal jövök előre, nem ismeresz meg.

Megismertem, és amúgy sem voltam valami hej de passzban. Iza meghalt, s én egy gyereknek sem mondhatom el. Pedig mindenkinek jól a szemébe ordítottam volna, hogy féljenek a haláltól, ne csak én.

– Tudod, hol van Iza? – kérdezte Palkó. Anyyira meglepett a kérdése – fogalmam sem volt arról, vajon mire gondolhat –, hogy spontánul visszakérdeztem:

– Miért, ööö, hol van?

Az ujjával az ablak felé integetett, de nem tudtam eldönteni, hogy tényleg az ablakot mutatja-e, vagy épp felfelé, tudniillik a mennyre mutat.

– A másik kórházban, az Amerikai útiban.

– ...halottam valamit róla, de nem voltam biztos benne...

– Szegény Iza!

– Igen, szegény... Kérsz szaloncukrot? Kókuszos.

Palkó kért szaloncukrot. Izáról többet akkor nem beszéltünk.

Iza volt az első.

Gergő a második.

Zsuzsi a harmadik.

Palkó a negyedik. Tüdőáttét.

Isti volt az ötödik, de őt későn tudtam meg.
Tüdőáttét. Talán ha céklalevet ivott volna...

Lassan, de elrendeztem a dolgaim a halállal. Jó barátok vagyunk, várom, mikor kopog be. Általában a szomszédba jön, hozzám még nem. Laci meggyógyult, már csak időnként járt be kontrollra. Csontsoványan, még mindig folyamatosan kopaszon. Neki agydaganata volt, s a sugárkezelés miatt nem is nőhetett vissza a haja. Széles mosoly, nagy szemek. A szempillái viszont annál nagyobbak, kompenzálják a haját. Okos és kedves. Én Bakonyszűcsön szerettem belé. Félttem szeretni. Ott volt Niki is a táborban, s láttam, hogy ő is minden szabad percében menne Lacihoz. Egyszer mégiscsak vettem a bátorságot. A hintánál voltunk, és elmondtam Lacinak, hogy nagyjából mit érzek iránta. Azt mondtam, amit hittem, s akkor nagyon hittem, hogy ez szerelem. Részéről nem volt az. Barátjának tartott, mint minden lányt. Én beértem ennyivel. Barátnak lenni is jó, nem?

Egy év telt el, másik tábor, őszintébb, szívhez szólóbb. Laci elhívott, fontos dolgot akart meg-

beszélni velem. Elmondta, hogy sokat gondolt rám, és hogy járnánk-e. Nemet mondtam neki, kedvesen ugyan, de Laci alól kicsúszott a fűre rakott műanyag szék, leesett. Annyira zavarba jött, hogy eltűnt az addig ismert természetessége, és miközben gyorsan visszaállította a széket, magyarázkodott.

Lacival leveleztünk, mert én is tartottam az egy évvel azelőtt kapott jó barátságot. Telefonon is sokat beszélünk. Egyszer az anyukája vette fel. Laci meghalt. A gyógyultnak hitt betegsége visszajött, s gyorsan végzett vele. Sírtam, de keveset. A halál már a barátom. Az étellel kézen fogva játszanak.

(Ma nehezebb elviselnem, hogy nem vagy itt.
A hiányod csiklandoz a hasamban.
Fátyolos az érzés bennem. Megsimogat a lényed
hiánya, ittlevőnek érzek egész addig, míg a
pillanat vissza nem ránt. Még emlékszem az
ízetre, az erődre, a sóhajodra, s a legördülő
izzadságcseppjeidre. Az utcán érzem az illatod,
mégsem vagy sehol. A falhoz szorítasz, akarsz
engem. Ha kinyitom a szemem, nem vagy sehol.
Megérintesz titkon, ha felébredek, nem vagy sehol.
Nem vagy sehol. Sehölse vagyságod kitölt mindent.)

(A levegő már megfagyva érkezett ki a tüdőmből.
Befestette a szájam holdudvarát fagyott párával,
aztán el is illant. Vajon a lelkemet vitte magával?)

Titán vagyok

Itt folytatódik a kezdet. Bécsben vagyok, és az
ágyban fekvé legalább százkilósnak érzem a
bal karomat. Orvosok jönnek be, s ahány bejön,
mindtől megkérdezem, hogy ugye nehezebb a
protézis, mint az eredeti csont. Kivétel nélkül

mind azt mondják, hogy nem, nem nehezebb. A titán ugyanolyan nehéz, mint a csont. Csak egyikük kérdez vissza, hogy miért érdeklődöm. Mondom, azért, mert sokkal nehezebbnek érzem. Az valószínű – mondja –, hiszen a csonttal együtt az elrákosodott lágyrészt (értsd: izom) is ki kellett műteni, ezért ugyanazt a súlyt most sokkal kevesebb izom tartja. De idő teltevel ki-edződik a maradék izom, és nem fogom már nehezebbnek érezni.

Így már értettem. De attól még zavart. Izmot is kivettek? Még egyelőre úgy be voltam bugyolálva, hogy nem láttam, nem tudtam kitapintani az új testem. A nyakamból csőrendszer lógott, állandóan ment belém a sóoldat, és a fájdalomcsillapítót adagoló kis gép csöve is itt végződött. A műtét utáni első napomon aludtam, mélyen, álmatlanul. Másnap délután az orvosi vizitre több fehér ruhás is jött. Átkötik a sebet, mondták angolul.

A gyomromban megszülettek a lepkék.

A gyomromban verdestek a lepkék. Most meglátom, milyen lettem.

Óvatosan csomagolt ki az orvos. Férfias óvatosság, minden kézmozdulat határozott és precíz.

Biztonság és félelem egyszerre borzolta a lepkéim kedélyeit. Egy réteg kötés: ez még nem véres. A következő réteg: ez már fertőtlenítőszagú. A színe is átvett a Betadine barnaságából. Néztem, hogy esett ki a szemem, s főleg a szívem. Aztán az utolsó réteg, ez már kicsit beleragadt a sebbe. Óvatosan szedte fel a fehér köpenyes. Vagy az arcát, vagy a kötést néztem. Először az arcát, hogy áruljon el valamit, hogy ez most jó-e vagy sem, félelmetes vagyok-e.

A seb a vállamtól a könyökömig tartott, hosszan húzódott az egész felkaromon. Negyvenöt kapocs. Mert itt már nem öltöttek, gondolom, macerás lett volna ekkora sebnél. Összekapcsoltak. Nem fáj. A könyökömből és a tricepszem környékéről cső lógott, átlátszó, véres váladékkal tele. A cső üvegben végződött, erre most lettem igazán figyelmes. Az üveg az ágyamra erősítve, félig tele. Néha elkaptam a tekintetem, aztán éhesen a megismerésre, újra megnéztem, néztem a karom, mi ez, ami nem én vagyok. Kértem egy tükröt, hogy láthassam jobban, mert nem tudtam rendesen felemelni a fejem, a nyakamból még mindig lógott a cső, és ha megmozdultam, húzódott a bőr.

Az arcomon melegen folyt végig az újjászü-
letésem könnye. Minden szülés és minden szü-
letés nehéz. Csakhogy az első, a csecsemős szü-
letésemre nem emlékszem, erre igen. Ez nagyon
fájt. A tükörben egy kopasz embert (nem lányt!)
láttam, akinek egy elfuserált rongybaba-keze
van. A szemei karikásak, csövek lógnak ki belőle,
hogy ami benne van, azt kiszívják. Nem szívtak
ki mindent, a fájdalmat nem szívták ki, csak a
váladékot. Elfelejtettek csövet rakni a lelkembe,
hogy a félést, hogy a jövőtlenségem érzését kivá-
kuumozzák.

Napokig feküdtem balra hajtott fejjel a kórhá-
zi ágyon. Körülöttem nem volt idő. Azt hiszem,
naponta bejöttek átkötözni, naponta láttam a
karom, a csöveket, de nem mindig kértem a
tükröt. Nem tudtam belenézni. Odakint tél volt,
a műtét után eltelt hat nap. A tízórás műtét utá-
ni zsibbadtságom miatt alig vettem ebből észre
bármit is. A napok mély alvással teltek. Nem ál-
modtam. Nem akartam. Miről is álmodhattam
volna?

A katéttert a kedves koreai Ming húzta ki be-
lőlem. Ez fájni fog egy kicsit – mondta, s a lábam
közötti vékony csövet megfogta és határozott

mozdulattal kihúzta. Valóban fájt. A lelkem is fájt. Megerőszakoltak úgy, hogy nem is vettem észre, csak mikor már vége lett. Jó hosszú cső volt felnyomva egészen a húgyhólyagomig. Ezért nem éreztem egy hete, hogy pisilnem kéne. Ezután már minden alkalommal fel kellett kelni. Nem akartam, persze, hogy nem. Először csak szédültem, amikor felültem, és nem tartotta a hátam az ágy támlája. Aztán mikor lelógattam a lábam, akkor még rosszabb lett az egész: a világ belémsajgott, s visszadöntött fekvő helyzetbe. Inkább tartogattam a pisilést. Nem jó – mondta Ming –, fel kell kelni. Csóválta a fejét és kiment a kórteremből. Nemsokára visszajött egy injekcióstűvel a kezében. – Ez trombózis ellen. Sokat fekszel, nem mozog elég jól a véred. S szépen belenyomta a combomba. Ezután minden nap kaptam trombózis elleni szurit. Harisnyát is kaptam, nehogy megalvadjon a vérem. Kaptam még kemót is, mert azt mondták, hogy kell. Minél gyorsabban, hogy ne adjunk esélyt a betegségnek továbbterjedni vagy újjászületni.

Adriamicin – okker-rózsaszínű. Ettől féltem a legkevésbé, eddig az adriamicines kezelés viselt meg a legenyhébben. Előfordult, hogy egy-

szer sem hánytam a kezelés alatt-után, ami nagy szó volt.

A kórházi ágyam fölött vakított a fehér fény. Az Adriamicin színe így tündöklőbbnek hatott, egész addig, míg be nem csomagolták alufóliába. Utána a nyakamban levő centrális vénába kezdett csöpögni. Cseppenként ment az amúgy is gyenge testembe a még inkább gyengítő szer. A méreg és a gyógyszer egy húron pendül. Csak nézőpont kérdése, épp minek hiszem. Sohasem éreztem, hogy erőt adna, a gyógyulás csak odabent zajlott a bőröm alatt, közben a bőröm felszínén hatott a méreg. Megölte az életem, kikapáltatta a szemeim, elzavarta a hajam és minden szőrzetem (pedig akkor büszke lettem volna arra, hogy borotválnom kell itt-ott), lufit csinált a testemből, és terhescsíkokat rajzolt a csípőmre, a combom belső felébe és az épp teljesedni akaró melleimre. Műtét után még gyengébb lettem. Örültem, persze, hogy kivették a tumort, csak épp nem láttam semmi jót az egész történetben. Egy csúnya és túl sokat látott lány bámult vissza rám, ha néha be mertem állni a tükörbe. Akkor még nem tudtam, hogy milyen lesz az életem bal kar nélkül. Dísznek ugyan ott volt, de úgy

éreztem, semmi gyakorlati hasznát nem fogom venni. Nem járok többé táncpróbákra, ha vége a kemónak, akkor sem.

Az adriamicin három napig megy folyamatosan. Addig nekem úgy kell tenni, mintha az élet is menne. Kell pisilni, enni, olvasni vagy írni, beszélgetni édesanyával. Mindent kell, amihez se kedvem, se erőm. A tudat, hogy csak akkor lesz erőm, ha gyakorlok, cselekvésre készítek. Lassan megtanulok felkelni a vécére, még kezét is mosok utána. Most már nincs katéterem, nincs rajtam a fájdalomcsillapítót adagoló gépecske, csak az állványom van, amit jobb kézzel tolok, miközben támaszkodom rá, nehogy elessem, a bal karom pólyában, fáj és nehéz. A hálóing jelképes rajtam, csak éppen azért van, hogy ne mutogassam a testem, de rámcsavarodik fekvés közben, pisilés közben pedig tartanom kell, mert túl hosszú. Csak azért van, hogy kicsit érezzem: nem vagyok teljesen meztelen, még akkor sem, ha itt már mindenki látott kívülről is, belülről is. A lelkemet még nem látták, de azt már én sem látom. Bebugyolálódott valahogy, és most még nincs az, aki ki tudná szabadítani. Még a precíz és határozott férfi orvosi kezek sem.

(A tükörben állva néha csak azt figyeli az ember, amin változtatna. Nézi a hasát, a derekát, a lábait. A fenekét. A vállamra tévedt a szemem, s a gyomromban megéreztem a lyukat. A gyerekek is behunyják a szemüket vagy elfordítják a tekintetüket, ha olyasmit látnak, amit nem akarnak. Amitől félnek, amit nem tudnak feldolgozni. Elfordítottam én is, felöltöztem, s a pólón át néztem a vállamat. Így tűrhetőbb.)

Zsuzsi

Szóke, hosszú, göndör haja volt. De ezt csak egy fényképen láttam, jót neveltünk rajta. Igazából Zsuzsi kopasz volt, ő is a klub tagja, a kopaszoké, ahogy én is, és mint mindenki más, aki kezelés alatt állt. A kontrollosoknak – így hívtuk azokat, akik már csak ellenőrzésre jártak vissza havonta, kéthavonta, majd félévente – bezzeg nem kellett fényképet mutogatniuk a hajukról, mert volt nekik. Egyeseknek még csak csirkepihe, másoknak már igazi hajkorona. Különösebben nem szerettük őket. Nekik már más

volt az életük, úgy éreztük, kicsit sem találkozik a miénkkel. Csak bejöttek, megnézte őket a doki, legtöbb egy délelőtti ültek bent, s mentek haza. Nem hánytak, nem kötötték őket infúzióra, többé nem voltak kopaszok. Még az érzést is elfelejtették, hogy milyen az. A folyosóra sem akartam kimenni, amikor kontrollosok voltak a kórházban. Nem akartam szembesíteni őket a múltjukkal, nem akartam szembesülni a „megértelek” tekintetekkel. Nem volt rá szükségem. A fájdalom az enyém, ne vegye el tőlem senki, ne is értse meg senki más.

Így csak hírből ismertük azokat, akik itt voltak valaha, akik maguk is összeestek néha a zuhanyzó kövén a gyengeségtől, akik maguk is ágytálat kaptak, amikor már ki sem tudtak menni vécére, akik egy hétig nem ettek, mert émelygés volt az élet, akik maguk is fogytak, amikor már nem volt miből fogyniuk, akik maguk is híztak a szteroidoktól, amikor nem is ettek semmilyen ételt, akik maguk is megteltek terhescsíkokkal, pedig azt sem tudták, hogy ez csak az anyaság velejárója szokott lenni. Meg a kemóé. De erre nem készített fel senki. A kemo-élet néha vicces tud lenni. Kiszámíthatatlan, hogy lefogynak vagy

meghíznak a gyerekek. Néha mind a kettőt, nagyon kevés időeltéréssel.

Zsuzsi volt a legvidámabb bentlakó a kórházban, hétévesen többet tudott a kacagásról és a jó poénokról, mint bárki más. Aznap normális arccal várt engem, nem fújódott fel a szteroidoktól, szerintem az én tiszteletemre. Odakint hideg volt, a kórteremben elviselhetetlen meleg. A szoba ajtaján a nagy matt üveg átszűrte és narancssárgára festette a benti fényt. Jobb kezemmel nyitottam ki az ajtót, a bal felkötve, bekötve a pólóm alatt pihent. Most jöttem vissza a pesti kórházamba (igen, az *én* kórházamba) a bécsiből. Zsuzsi az ágyon ült, s ahogy nyitottam az ajtót, úgy változott a kislány arca is.

– Szia, Zsuzsi! – vigyorogtam neki. Neki nem lehetett mást csinálni.

– Szia, Dóri! – vigyorgott ő is, de valami bujkált a szemében.

– Mit csinálsz?

– Hát, ma apa hozott valami mesét videón, azt nézem. De unom. Itt mindenki rózsaszín ruhában jár. Gusztustalan.

Zsuzsiról illik amúgy tudni, hogy zsigerből és neveltetésből elutasított minden túl kislányos

dolgot. Szerette magát kopaszon, szerinte szebb volt így. Egyszer behozott fotókat is, amelyeken hajas volt, és egyet kellett értenem azzal, hogy a göndör szőke, hurkás fürtjei eltakarták lényé virgoncságát, és kislányos habos-babossá változtatták ösztönös életerejét. Zsuzsitól csak tanulni lehetett.

– Megjöttem Bécsből, túl vagyok a műtéten – mondtam vidáman.

– És nem sikerült?

– Ööö, de igen... Miért kérdezed?

– Látom, nincs meg a bal kezed – értetlenkedett.

– De hát itt van! A pólóm alatt!

– Jaaaa! Azt hittem, az a melled! – könnyebbült meg.

Kacagás. Igazi, őszinte. Leültem az ágyára, s együtt néztük tovább a rózsaszín álmokból szőtt kislányos mesét. Kacagtunk sokat, kommentáltuk végig: hosszú szőke hajak, nyálas szerelmes énekek, csillogó lovacsák és hercegek. Minden ott volt a mesében, ami nekünk nem volt.

Zötyögött a villamos

Zötyögött a villamos. Pipi néni a Duna budai oldalán, a panelrengeteg egyik kaptárában élt. Az egyes villamos vitt a kórházig, és vissza hozzá. Édesanya benyomta a jegyet az ócska lyukasztóba, kivette és felcsillant a szeme. A lyukasztó csak nyomot hagyott a jegyen, nem lyukasztotta át. Ilyenkor az ellenőrnek el kell fogadnia, hogy mégis használtunk jegyet, édesanya pedig nyálazós, simítgatós módszerrel csinált belőle alig használt új jegyet, miután leszálltunk a villamosról. A villamosról eszembe jut a vicc: *Mi az, nagy sárga, s ha a szemedbe megy, nagyon fáj?* Villamos. Eta mesélte nekünk még a kórházban. Eta már otthon van, nem is tudom, mi van velük. Annyit hallottam, hogy hazaengedték őket. Palkónak a tüdején találtak áttétet, és azt kérte, hogy otthon lehessen. Emlékszem, mikor a kórház első emeleti ablakáról kinéztem az ablakon, hogy integesek Palkónak. Láttam beszállni a mentőbe, taxi helyett megkérték Lajost, a mentőst, hogy vigye ki őket a pályaudvarra. Palkó a hátsó ülésre ugrott be, nehéz beszállni egy lábbal az autóba. Még

mindig nem szokta meg az egylábás életet. Nem tudom, meg lehet-e valaha is szokni a rokkantságot. Élni lehet vele, de kibékülni vele sohasem. Ezt éreztem akkor is, most már tudom. Szóval Palkó beült, majd kihajolt és felnézett hozzám, integetett, boldogan. Megy haza. Varázsszó volt ez, irigyeltem. Én is mindenáron haza akartam menni. Akkor még azt sem éreztem nyomós, itt tartó oknak, hogy épp gyógyulok. Lajossal akartam találkozni, akivel azóta sem beszélgettünk még telefonon sem. Édesanya a hátam mögött állt, ő is integetett Palkónak.

– A Jóisten legyen velük. Látod, most jó, hogy mi nem megyünk haza. – Bár ne mondta volna ki.

– Én mennék – morogtam a bajsom alá, mert szégyelltem, hogy ezt érzem.

– Jaj, ne mondj ilyent, tudod, hogy Palkónak haza kell menni. Mi maradunk, hogy gyógyulj meg. Tudod jól, hogy hamar lejár a kezelésed, s akkor mi is hazamegyünk.

Ahogy Palkó arcán ott sütött a boldogság, felmerült bennem a kérdés, vajon tudja-e a valódi okát annak, amiért végleg hazamehet. Vagy csak azt mondták neki, hogy lejárt a kezelése – ami

igaz volt amúgy –, csak azt már elfelejtették megmondani neki, hogy nem gyógyult meg.

Zötyög a villamos. Az Árpád hídnál sokan szállnak le és ülnek fel. Csak bámulok ki bambán az ablakon, mellettem tolonganak az emberek, az öregek méltatlankodva szúrnak a tekintetükkel, mert nem vagyok hajlandó átadni a helyem. Hagyjanak, most nem adom át. Néha még felugrom, megszólal bennem a tisztelet a kor iránt, elvégre tudom, milyen egy nyűglődő testben élni. De most az én testem is nyűglődik, fáradt és motiválatlan, az élet elmegy mellette, és nem tud vele lépést tartani. Nem állok fel, bevackolok a villamos ócska székébe, hosszú még az út.

Az emberek lassan fogynak. Többen szállnak le, mint ahányan felülnek. A városban nyár kezd lenni. Egyre kevesebb a ruha rajtuk, egyre inkább izzadságszagúak az emberek.

(A világ kerek, így sosem lehet kimászni belőle. A fejem is kerek, belül is kereknek kell lennie, hiszen a gondolatok körbe-körbe járnak, visszaérnek, de nem hagyják el a fejem. A szívem néha kerek, az érzések ott laknak, sokáig köröznek benne, vissza-visszaérnek oda, ahonnan elindultak, aztán egyszer csak kimennek. Ezért a szív néha nem kerek.)

Amikor már mindegy

A zuhany alatt álltam. A kezemre kevés sampont raktam, majd a fejemre dörzsöltem. Mi-nek, gondolhatná valaki, haja úgyszincs neki. De fejbőre van. A testem csupasz, mint egy kis-lányé. Sehol nincs szőröm. A bőrömön a striák a fürdő fátyolos fényében rózsaszín-lilán csil-lognak. A kagyló mellett a falra ragasztva egy nagyobb tükör. A tükör nem a barátom többé: csak az alapvető dolgokat néztem meg benne, hogy le van-e mosva a hab, hogy a branülöm kötése, ami most épp a könyököm belső részéből lógott, mennyire ázott át. Habár ezt jobban láttam, ha nem a tükörben néztem, csak azért

pillantottam oda, hogy lássam a testemből kilógó cső groteszkségét, s azt, hogy ezzel mégiscsak együtt lehet élni. Elvégre ezt majdnem egy éve így teszem.

Amikor a kórház rutinná válik.

Amikor normális lesz, hogy cső lóg belőled. Csövek lógnak belőled.

Amikor az a furcsa, ha valaki nincs infúzióra kötve.

Amikor azt mondd, hogy *megyek haza*, és pontosítanod kell, hogy hová is.

Amikor édesanyád már nem tud a puszta jelenlétével megnyugtatni.

Amikor már nem tudod akarni, hogy meggyógyulj, mert túl sokáig hitted, hogy a gyógyulás a kórházban van, s nem érzed, hogy lehet élet ezen kívül is.

Amikor nem tudod eldönteni, hogy felnőtt vagy-e vagy még gyerek. Találkoztál a Halállal, némiképp rendeződött benned a jelenléte, de még sosem csókolóztál, még senki nem volt beléd szerelmes.

Amikor nem vezetsz menzesz-naptárat, mert annyira rendszertelenül jön, hogy a naptár azon nem segít.

Amikor még mindig gyomorgörcsöd van attól, hogy a legjobb barátnőid kopaszon látnak. Mert nem akarsz kitenni őket a fölösleges aggodásnak. Amikor nem tudod elmesélni, hogy rossz ugyan a kórház, de azért túl lehet ezt élni, és hogy az a jobb, ha nem sajnálnak. Amikor semminek nincs íze a szádban, valami konstans rosszullét mégis kerülget.

Amikor nem kell terhesnek lenned ahhoz, hogy értsd, mit jelent a folyamatos émelygés. Csak épp nincs baba a pocakodban, akiért értelmet nyerne az egész.

Amikor nem kérdezed, hogy miért, hogy miért éppen én, hogy miért épp most és mikor lesz vége, mert már mindegy. Kórházban élsz. A tested börtönben tart, és a lelked már nem is bánja.

Amikor már nem sírsz, mert valahogy kiüresedett benned az élet.

(Csend.)

Isten trónon ül, csendben van

Tisztán emlékszem, Isten mikor hallgatott el.

Általában akkor, mikor édesanya imádkozott. Suttogásra fogta aznap éjjel is. Pipi néni az unokái szobáját adta nekünk, mert az unokák már elég nagyok voltak ahhoz, hogy az anyjokkal és az új fiújával éljenek. A legók és a műanyag pikacsuk mellett aludtunk, úrmintás huzatú kihúzható kanapékon. Ha nagyobb növésűek vagyunk, biztos, hogy a lábunk is lelóg az ágyról, de szerencsére a családomra nem a nagy termet a jellemző, kinyújtózkodni is mindig csak addig tudtunk, amíg a takarónk ért.

Volt egy hallgatólagos egyezségünk Istennel. Én imádkozom, ő pedig szépen meghallgat és átadja azt az érzést, hogy a tenyerében vagyok. Be tudtam oda vackolni magam, s amíg tartott a csendes imám, erősen éreztem a biztonságot. Az imádságért még bónuszként azt is megkaptam, hogy Isten mosolyogva nézett az életemre,

követte, velem volt. Kisiskolásként képzeltem el először konkrét képekben, hogy Isten a tenyerén tart. Mert ő olyan nagy, én meg olyan kicsi vagyok, hogy elférek benne. Kamaszkoromban nem mindig voltam jóban Istennel. Nem teljesítette a kívánságaimat, nem adott nekem pasit, azt, akit én nagyon szerettem volna, adott viszont biztos képeket nekem. A képet, hogy a saját temetésemen vagyok. Akiket szeretek, sírnak értem, és bánják, hogy meghaltam. Én pedig mindent végignézek odafönről. Magamat is látom, vagyis csak a koporsómat, de én vagyok benne, ez biztos. Nem szomorú a kép, amúgy, nekem legalábbis nem. Olyan tisztán sosem éreztem, hogy szeretve vagyok, mint ott, akkor, ezekben a kamaszos képzelgésekben. Mert akkor mindenki sajnálja, hogy már nem vagyok köztük. A fiú is, akit szerettem, nagyon el van szontyolodva, s akkor viszont már szeretne (tudom, hiszen fent vagyok, s ezt is látom), de már nincs kit.

A kórházat is meg lehet szokni. Egy idő után rutinná válik a vérvétel, bennfentes nyelven kezdünk beszélni, csak úgy dobálózunk a latin orvosi szavakkal, van zsargonunk, vannak összekacsintásaink, van pórázunk, az infúziós

állvány. S ahogy rutinná vált körülöttem ez a furcsa élet, úgy vált Isten egyre inkább fölöslegessé és nemlétezővé. Veszélyes, ha Isten emberi formát ölt, s kórházakban kedves szavakban, megértő tekintetekben bújik meg. Veszélyes, ha nem fenyeget többé halállal, mert elhittem, hogy élni fogok, s nem kell kérnem, mert megkapom alanyi jogon, csak azért, mert a doktorok azt mondták.

Akkor hallgatott el Isten, mikor Imivel, az ápolóval átsétáltunk az Ilka utcai kórházból a nagyba. Ultrahangra mentünk, Imi kísért át. Édesanya nem volt itt, nem kellett mentőt sem hívni, elég jól voltam ahhoz, hogy gyalogoljak. Imi fiatal, szakállas, magas, sovány. Bandukoltunk a friss tavaszi levegőn. Ő mackósan, nagy lépésekkel rövidítette a távolságot, szőke haja meg-meglibbent minden egyes lépésénél. Én ráérősen, betegesen lépdeltem mellette. Egy darabig közénk állt a csend. Imi megkérdezte, hogy vagyok.

– Hát, Imi, eltávolodtam Istentől.

– Ó, Dóri, van ilyen – a kórházban mindenki Dórinak hívott. Kis időnek el kellett telnie, amíg megszoktam. Aztán egy idő után már az esett rosszul, ha csak úgy ledóráztak.

– Igen, de vajon miért nem érzem, hogy itt lenne. Tudod, próbálom az agyammal felfogni, hogy itt van, s hogy segít, de nem érzem.

– És akarod érezni?

– Igen. Jó lenne, ha érezném, hogy Ő van, és hogy mellettem van.

Imi sokáig csendben volt, kereste a gondolatait. Nem nagyon találta. Aztán csak annyi jött ki belőle:

– Ezek nehéz dolgok.

De én tovább firtattam ezt a kérdést, nem lehet, hogy pont neki ne legyenek válaszai, hiszen felnőtt, férfi, és ápoló. Nekem ez már elég sok nyomás indok arra, hogy tudja kezelni a hitkérdéseket. Ezért folytattam, sírásra görbülő lélekkel.

– Azt szokták mondani, hogy amikor az ember nehezebb helyzetben van, akkor Istent jobban érzi, nem? Akkor én miért nem? Ilyen hálátlan lennék?

– Nem hiszem, hogy ez hálátlanság. Bármikor elbizonytalanodhat az ember, azt hiszem, ez nem függ attól, hogy épp mi az alapállapot.

– Jó, de eddig nem volt gondom, és most, hogy kezdek sínre kerülni, azt mondják, meg fogok gyógyulni, most kezdek nem hinni?

– Dóri, tudom, hogy nehéz, és hidd el, ha elengeded, s egy kicsit nyugodni hagyod magadban ezt a dolgot, akkor idővel Isten megtalál téged újra.

Csenddel válaszoltam, de tovább lüktettek a gondolataim. Mérges voltam Imire, hiszen hogyan tudnám nyugodni hagyni a dolgokat, amikor ilyen erősen rám törnek? És hogy lehet az, hogy Isten majd megtalál. Nem érti, hogy eltűnt? Hogy nem az a bajom, hogy nem válaszol, hanem az, hogy nem érzem, hogy bárkinek vagy bárminek is válaszolnia kellene. Isten nincs.

Isten nem volt ott, amikor Iza életért könyörgött. Vagy én könyörögtem Iza életéért. Nem volt ott akkor sem, mikor Zsuzsi szülei nem aludtak, nem ettek, csak kérték Istent, hogy maradjon velük az ő kicsi lányuk. Zsuzsi az intenzív osztályon ment el egy hó nélküli téli reggelen. Mariann, az édesanyja sírt dühében. Édesanya suta vigasztalására, hogy most már jó kezekben van, röviden érkezett a zárás: *Isten nincs, Lenke. Ha lenne, Zsuzsi még élne.*

Bármennyire is rám tört a zsigeri ellenkezés, nem tudtam volna azt mondani, hogy nincs igaz. Elhittem. Isten nem szórt villámokat az égből

a kijelentés hallatán, szerintem ő is elhitte, hogy nem létezik.

Isten sokáig nem létezett. Iminek igaza lett, de többet váratott magára a dolog, mint ahogy azt el mertem volna gondolni. Csak hagynom kellett, hogy rám találjon. Évekig nem hittem igazán, hogy bárki is van körülöttem, bennem. Aztán lassan, cseppenként ivódott belém újra a hit. Az már az enyém volt, a sajátom. Ez már független attól, hogy mi történik az emberekkel, azokkal, akiket szeretek, vagy attól, hogy mi történik velem. Ez az Isten egyszerűen van. Semmi többet nem lehet elmondani róla.

(Ha tudnám, mit akarsz hallani, azt mondanám. Fáradtnak lenni. Zsigerben, vonszolásra nemaludni magad. Tuningolás, még egy kicsit, még egy percet ébren, s utána még egyet. Szívszaggatóan nem törődni mással, meghagyni mindenkit a szabad akaratában. A szabadjában.)

Platánfa

Az ajtó melletti ágyon ültem. Ezt a szobát és ágyat szerettem a legkevésbé. Semmi intimitásom nem volt, ha kinyitották az ajtót, rögtön erre az ágyra lehetett látni. Tele volt a kórház, így Palkóval és Istivel kerültem egy szobába. Édesanya sertepertélt, mint általában. Itt nem volt mit befőznie, nem volt kinek főznie, ezért ki kellett találnia valami tennivalót. A szoba tükrét pucolta. Mikor befejezte, letörölte a nagy kerek asztalt, elpakolta a ruháinkat, aztán az infúziós állványokat is megtörölgette. Én csak ültem az ágyon. Az olvasáshoz nem volt kedvem, inkább csak úgy méláztam, kiválasztottam egy pontot a falon, s arra koncentráltam. Tavaszra járt az idő.

A rajzversenyre készült rajzokat a folyosó falára ragasztószalaggal rögzítették. Köztük a mindenki kedvence: *Fúj, cékla* a címe. Én rajzoltam. Ülök az ágyon, a lábamból lóg az infúzió csöve. Azért a lábamból, mert akkor már rájöttem, hogy ha a karomba kérem, akkor semmit nem tudok csinálni: se olvasni, se írni, de még enni sem rendesen. Ha a lábamba teszik, akkor csak a vécéig kell kellemetlenül ugrálnom, de könnyebb az életem. A képen az ölemben a sárga tál, amit minden páciens ismer, és ciklámenszínűt hányok. A céklát hányom, aminek hírnevet szereztem a kórházban. Valóságos legenda kísért a céklát. Büszke vagyok rá, hogy én honosítottam meg ezt a legendát. A hányásra nem voltam különösebben büszke, de hogy a rajzversenyen megnyertem az első helyezéért járó színesceruza-készletet – jól esett. Még az sem számított, hogy ellenfelem nem lehetett, hiszen mindenki kisebb volt nálam. Úgy értem, jóval kisebb. A verseny állása egyöntetű volt: mindenki az én rajzomra szavazott, s így, akármennyire is gyerekes helyzetben született meg ez a verseny, volt benne valami érettség – fittyet hányni a társadalmi szabályokra, fikázni az életet. A céklát meg

kell enni, mert attól jó lesz a vérkép, de ki is kell néha hányni. És ezt egy műben megörökíteni maga a gyönyör.

Szóval a képek kint lógtak a falon. Nyugton hagytak már, a verseny már néhány napja véget ért. Az infúziómból csak só csöpögött, semmi mellékhatás. A lábamban volt a cső, persze, s ahogy az ágyon épp csináltam a nagy semmit, benyitott az ajtón a Doktornő. Belülről jövő derűvel érkezett, mint mindig. Olyankor is, ha nagyon komoly dolgokat kellett elmondania. Leült mellém az ágyra.

– Figyelj csak, Dóri. Nyáron indítunk egy tábor. Egy hét, itt lesz a Római-parton. Van-e kedved eljönni?

– Nyáron... Addig lejár a kezelésem, vajon itt leszek még a kórházban?

– Ha nem is leszel itt, attól még a táborra visszajöhetsz. Szeretném, ha el tudnál jönni, ez az első ilyen tábor Magyarországon. Írországban már van ilyen, s mi is szeretnénk itthon elindítani. Biztos vagyok benne, hogy jól éreznéd ott magad.

– Meg kell beszélnem édesanyával, de nagyon jól hangzik.

– Rendben. Beszéld csak meg. Később hozok még anyagokat róla.

– Kiknek szól?

– Daganatos kórházi kamaszoknak, főként olyanoknak, akiknek már lejárt a kezelésük, de benne vannak az ötéves kontroll-periódusban.

– Tényleg? Csak kamaszok lesznek? Az jó! – tört ki belőlem az ujjongás. Egy évvel ezelőtt Bakonyszúcsön vegyes korú, szintén kórházi gyerekekkel táboroztam, ott szándékosan úgy osztottak csoportokra, hogy vegyüljenek a korosztályok. Így megkaptam egy gyerekcsapatot, amellyel színpadra kellett vinnünk egy mesét. Vért izzadtam, mert noha egy felnőtt is bekerült a csoportba, írástudatlansága miatt nem segíthetett a dramatizálásban. Sőt, az egész helyzet lett drámai, hiszen épp akkor voltam szerelmes Laciba, az udvarhelyi kontrollosba, akire – szerintem – ragadtak a lányok. Míg a többiek a szabadidejüket Laci körbelegyeskedésére fordíthatták, én szerepeket írtam, s gyakoroltattam a srácokkal. Persze a mi csoportunkat tüntették ki, jó mesét dobtunk össze, és jól is sikerült színpadra vinnünk. Visszagondolva én is inkább legyeskedtem volna Laci körül, de akkor a rám bízott feladat

valahogy fontosabbnak tűnt. Lacinak egy szép, késő délután a hintán ücsörögve mertem bevallani, hogy amit iránta érzek, az nem kevesebb, mint a halálos szerelem. Ő pedig cserében afelől biztosított, hogy jó barátok lehetünk. Szóval nem volt kedvem többet olyan táborba menni, ahol kisebbek is vannak nálam. Én inkább olyanba akartam menni, ahol vannak fiúk, akik döglenek utánam, s én majd adok nekik barátságot. Valamiért vissza akartam adni a pofont az egész világnak. Csakhogy a tükörbe nézés kikerülhetetlen volt. Még egészségesen, hosszú hajjal rászoktam a tükörben biggyeszkedésre, s ezt a kórházban, bármennyire is szerettem volna kihagyni, nem mindig tudtam. Kopasz fejem, a szteroidoktól felpuffadt testem, a terhescsíkos csípőm és combom semmi szépséget nem mutatott. A fiúk nem fognak utánam dögleni, ez majdnem biztos.

Az igazságtól nem állt túl távol ez a feltevésem.

Elkezdtem készülni a nyárra.

A kórház udvarán hatalmas, a második emelet fölött is lombozó fa nőtt. Az első emelet hátsó, háromágyas szobájának kellemes árnyékot tartott nyáron, zöldre színezte a bekúszó fényeket.

A törzsét érdekes, színes háncsok díszítették, egyik rózsaszín, másik zöld, barna, krém és kha-kiszínű. A termése puffos-szúrós labdac. Sokat néztük a fát, még sosem láttunk ilyent. Édesanya meg is kérdezte Nellitől, az idősödő, kedves, de hangulatainak teljes mértékben kiszolgáltatott nővértől: vajon ez milyen fa? Nem tudom, jött a válasz egyszerűen, de azért volt benne gondolkodás és szégyenérzet, hogy nem tudja. Nem tudtuk, milyen fa, csak azt, hogy szép.

Aznap lusta nap volt a kórházban. Nem éreztem rosszul magam, egyszerű, halandó hétköznapi nap volt. Lebzseltam az árnyékban, a szoba árnyékában. Ha bejött valaki, akkor felültem, volt erőm és akaratom hozzá. A szép fa lombjai zöldre világították a szobát. Enyhe szél fúj, megsuhogósította a lombokat. Pümkösd volt a levegőben.

Palkó gurult oda az ágyamhoz, s kérdezte, nem játszanék-e vele kérdezz-feleleket. Isti is csatlakozott, így hárman kezdtünk játszani a nagy, kerek asztalnál. Palkó akkor tizenkét, Isti tizenegy éves volt. Én tizenöt. Három csillogóan kopasz szkinhed ült az asztalnál, s társasoztunk, habár nekem inkább csak türelmem volt hozzá, mint késztetésem. Tudtam, hogy verhetetlen vagyok,

s nem azért, mert okos vagyok, hanem azért, mert okosabb vagyok azoknál, akikkel játszom. Nem akartam unatkozni, végre, amikor megjön az ember kedve mást is csinálni, mint feküdni, érdemes kihasználni. Palkó is, Isti is iskolakerülő lurkók voltak, ráadásul a kezelésük hosszabb ideig tartott, mint az enyém, és amíg nem jártak iskolába, magántanuláshoz nem volt kedvük. Miért is lett volna, túlélni kellett ott, nem tanulni. S ezzel néha én is nagyon egyet tudtam érteni. Az éhség és a folyamatos hányinger növelte az életösztönt, akkor már nem nagyon számított az iskola, a felelések vagy a vizsgák. Akkor az számított, hogy egyem, s hogy maradjon bent, ami bement.

A kérdezz-feleleknek egyszerű szabályai voltak: kártyákon kérdések szerepeltek, egy témára összpontosítva, és minél kevesebb kérdés feltévéssel kellett kitalálni, mi vagy kinek a neve áll a kártya túloldalán. A játékot nem most játszottuk először, én már lassan megismertem a kérdéseket, nem is kellett gondolkodnom rajtuk. Mindegy, játék volt, unalmas, de játék.

A nyitott ajtón át először Mariann nővér jött be. Fiatal, csendes, lágy hangú, balzsamos a személyisége. Utána, mankóra támaszkodva bicegett

egy fiú. Magas, nagyon sovány, fehér bőre szinte angyali, szőke haja a személyiségéhez és a bőre színéhez simuló. Igen, volt haja. Mosolygott, az arca mégis elárult valamiféle felnőtt fájdalomtól kristályosodott bölcsességet. Utána egy szikár nő, tökéletesen gondozott külsővel. Fekete Kleopátra-haja simára beszárítva, sovány alakjának tartása szép és erős. Arcán egyszerre tükröződik az intelligencia, a keménység és a kedvesség.

– Üljenek le, mindjárt jövök. Itt van már Dóri, Palkó és Isti. Szólok mindjárt a doktornőnek – mondta Mariann nővér, és kiment a nyitott ajtón.

– Leülhetünk? – kérdezte az új fiú anyukája.

– Jaj, igen, igen. Mindjárt csinálok helyet – ugrott készségesen anyukám a vendégek elé. Leürítette a székeket a rádobott törülközőktől.

Leültek. A fiú kinézett a picinyke terasz ajtaján.

– Jé, anya! Egy platánfa!

– Igen, Márk, valóban az. Platánfa.

– Ez platánfa? Napok óta beszélünk róla, de eddig még senki sem tudta, hogy ez platánfa. Te vagy az első – hökkentem meg. – Játsszol velünk? Kérdezz-feleleket játszunk. Nem túl okos játék, de amíg vársz, ne unatkozzunk.

– Persze. Buta játék, tényleg.

Szép iróniával jött ki a szájából. Valahonnan tudta, hogy a kórházban azt kell játszani, amit a játszósnéni behoz a szobába. És jobb akkor játszani, amikor az ember csak sima sót kap intravénásan, mert az nem csíp, és nem vagy rosszul tőle. Ki kell használni a szabadság pillanatát.

Így ismerkedtem meg Márkkal. Az életem jobban összefonódott vele, mint akkor a platánfa árnyékában gondoltam volna. Márk dévizet ivott. Mint akkor megtudtam, a déváz deutériumszegény vizet jelent, s a deutérium táplálja a rákos sejteket. Ha deutériumszegény vizet iszik, akkor elvileg nem táplálja a rákos sejtjeit. Ha ennyire egyszerű lenne a megoldás a rákra, akkor Márk még mindig élne. Családjaink összejárnának, ha éppen nem én lennék a felesége.

Márkot elutasították a kettes klinikáról, akkor már az utolsó stádiumban volt. A diagnózisa ugyanaz, mint nekem, neki a jobb térde, nekem a bal felkar. A küzdelmet azonban sem ő, sem az anyukája nem adták fel, addig kerestek kezelőorvost, míg megtalálták az enyémet.

A kérdezz–felelek meglepően érdekesen alakult. Márk válaszolt a kérdésekre, mint kiderült,

nem azért, mert annyira ismerte a játékot, hanem mert tudta a válaszokat.

Az együtt töltött platánfás délutánt sok másik követte. Márk a kórházban maradt. Márk és az anyukája pestiek voltak, amit szerettem, mert így lehettek nyugodt délutánjaink, amelyeket együtt tölthettünk. Márk anyukájának otthon kellett néha lennie, ugyanígy az enyémnek is. A két otthon fogalma nem esett egybe, az enyém egy másik országban volt, a Márké meg egy másik utcában. Ezek a tények mit sem számítottak idebent, mindegy volt, hogy Romániába nem tudsz hazamenni, vagy a szomszéd utcába. Most nyugodt délután volt, egyik anyuka sem volt velünk. Márkkal ilyenkor beszélünk az élet nagy dolgairól.

– Szeretnél testvért?

Márk kikerekedett szemmel hallgatta a kérdést. Számára annyira evidens volt a válasz, hogy majdhogynem megsértődött azon, hogy ezt feltették neki.

– Igen, nagyon szeretnék, de ez a jelen körülményeket tekintve nem fog megvalósulni.

– Miért?

– Anyukám idős, egyedül élünk.

– Mi történt az apukáddal? Ha megkérdezhetem...

– Meg, persze. De erről nem sokat beszélünk. Elhagyott minket. Francia, azt hiszem, még mindig él, de sosem találkoztam vele.

– Ó, értem. S szeretnél vele találkozni?

– Nem tudom, egyszer-kétszer próbáltam anyánál ezt adagolni, ő még bele is ment volna, hogy találkozzam apával, de apa nem nagyon harapott rá a témára. Szóval eléggé elsikkadt a dolog, de annyira nem is bánom. Jól vagyunk anyával. Sokat utazik, mert stewardess, engem is elvisz néha magával.

– És merre jártál már?

– Hű, eddig még sosem soroltam fel. Lássuk csak, voltam már Franciaországban, Angliában, Izlandon, de a kedvencem Thaiföld volt.

– Jártál Thaiföldön? Komolyan?

– Igen, de tudod, ezek nem igazi kirándulások. Anya dolgozik. Amikor leszállunk a gépről, elmegyünk a szállodába, s egy délután sétálunk. Az országból ennyit ismerünk meg. Egy délutánnyi sétát. Szuveníreket veszünk, hogy azt hazahozzuk, és elmondhassuk, hogy voltunk egy másik földrészén, de az a földrész csak a turisták földrésze.

– Én mégis szeretnék sokat utazni, akkor is, ha csak így. Az ízek, a levegő, biztosan minden kicsit más, még ha nincs is időd megismerni. Jó lehet újjal találkozni.

– Persze, újat látni mindig jó. De hazajönni is jó. Szeretek itthon élni.

– Ja, én is szeretek otthon lenni. Folyamatos honvágyam van, habár egy ideje kezdem megszokni. Eleinte nem, de most már mikor hazarek, s kinyitom az ajtót, érzek egy szagot, olyan kellemetlent, mint amikor sokáig nem használok az életed, s amikor újra elkezded, mintha kicsit berozsdásodott volna, állott szaga lesz.

– Én nem tudom, az milyen lehet, én csak kezelésekre járok be, aztán megyünk haza anyával.

– Hmm, milyen jó is lenne, ha én is ilyen gyakran hazamehetnék. Nagyon sokba kerül az út, nem tudjuk megengedni magunknak, hogy hetente vagy kéthetente hazamenjünk. Ha havonta egyszer hazajutunk, az jó, de volt olyan, hogy két hónapig maradtam itt. Az osztálytársaimnak már más az életük, mindenki új iskolába jár. Mondjuk, ha úgy vesszük, nekem is változott az életem, Pesten élek, új barátaim vannak...

– Más iskolát kezdtek? Miért?

– Nálunk úgy van, hogy nyolcadik után vizsgázunk, s a vizsgaeredmények alapján új iskolába iratkozunk. Az osztálytársaim tavaly vizsgáztak, én most készülök rá.

– Milyen lesz? Izgulsz?

– Izgulok, igen, a megye legjobb iskolájába akartam bejutni, de egy év kimaradással nem tudom, sikerül-e. A kórházban egy kicsit nehezebb tanulni, mint amire számítottam. Nincs is nagyon kedvem hozzá. Azt hittem, lesz majd egy csomó időm, ami alatt szépen románozhatok meg földrajzozhatok.

– Tudod, mi Izland fővárosa?

– Nem.

– Reykjavík.

– Hogy micsoda?

– Reykjavík.

– Nem is hallottam még róla.

– Pedig ez az. Szeretem a földrajzot. És Bulgáriának tudod?

– Nem...

– Szófia.

– Ja, igen! Ezt tudtam. Meg azt is, hogy Bulgáriában rózsalekvárt készítenek, mert ott sok ró-

zsát természetnek. Ezt még földrajzból tanultuk. Még egyszer, mi Izland fővárosa?

– Reykjavík. Amúgy az otthon tanulás nekem sem az erősségem. Amióta beteg vagyok, magántanuló lettem, de nem nagyon megy a tanulás. Hányingerrel nem olyan könnyű.

– Igen! De ezt nem lehet elmagyarázni a tanároknak.

– De! Tanár úr: most inkább túlélnék, nem baj, hogy nem tanultam meg, melyik költő mikor született? Biztosan értékelnék, ha ezt mondanám.

– Ja, persze. Én amúgy nem szeretem boncolgatni ezt a témát. Úgysem értik, miről beszélek.

A kórházban történtek a kórházban maradnak. A jeleit kivittem, persze, kopasz és elhízott voltam, de következett a kezeléseik vége, már csak kettő volt előírva, azt egy-két hónap alatt simán lenyomom, levizsgázom, aztán jöhet a sulis. A megye legjobbja.

Márkot is ugyanott műtötték, ahol engem.

Az előkészítő egy nagy légtér, ahol a domináns szín a műtőszöld. Függönyök választják el azokat a betegeket egymástól, akik látványa nem szép. Engem nem függönyöztek el. Az egész teret

be lehetett látni, gépek, csipogások és suttogások hallatszottak, sok bekötött fej, kéz, láb. Neonfény. Nem tudtam, hol volt édesanya, nem is bántam a magányomat. Félhettem végre, egyedül. Biztosan papírokat írt alá, vagy csak ismerkedni akart a környezettel. Habár ezt kétlem. Ezzel a környezettel nem akarnak ismerkedni az emberek. Innen minél hamarabb el akarnak menni, még akkor is, ha tudják, hogy ami itt történik, az a saját érdeküket szolgálja.

Engedtem, hogy az aggodás és a félelem rajtam üljön. Márkot is itt műtötték. Amikor betolták a műtőbe, az anyukájának azt mondta, hogy szeretlek. Én semmit sem tudtam mondani. Ezt a szót nem tanultam meg mondani. Éreztem, de sosem mondtam. Mintha valami bűnös szó lett volna, otthon sosem mondta nekem se édesanya, se édesapa. Csak akkor, mikor mártírként bevallotta, hogy azért csinál dolgokat, mert szeret minket. Ettől rossz lett ez a szó. Nem tiszta, olyan szándékolt és tervezett. Nem érzés, hanem megfontolás. Önfeláldozás.

(El tudlak vinni? Egy másik világba, az egyesülés dimenziójába? El tudlak vinni a tekintetemmel, az illattal, a mozgással oda, ahová csak a szerelmesek jutnak el, és ők is csak ritkán? *Nem.* Mondtad, és még a fejed is megcsóváltad, hogy nyomatékos adj. *Nincs meg az érzés...*)

Arcok

Akkor még Isten nem a trónján ült.

Zsuzsi még köztünk van, de már egyre rosszabbul. Mariann, az anyukája, és Péter, az apukája, kezdenek elfogyni. Ahogy Zsuzsi arcán egyre kevésbé van jelen az addig állandóan ott levő mosoly és életkedv, úgy a szülei is kezdik elengedni magukból az akarást. Zsuzsinak van egy testvére, Péter, akit szerettem volna sokkal többször látni, de Péter nem járt be a kórházba a kishúgához. Péter sulis volt, nagyfiú, nagyobb nálam, és halvány remény élt bennem, hogy egy fiú, aki ismeri a kórházi körülményeket, az már szépnek tudja látni azokat a lányokat is, akik nem nőiesek, csak belülről. Azokat a lányokat,

akik tudják, hogy mi a szenvedés, és ez még imponáló is lehet egy fiú számára. Tévedtem. Erre a tévedésemre persze jóval később eszméltem rá, akkor, amikor már én is szép voltam, amikor már a naiv köd elszállt a fejből, s a kórház után kezdett visszaállni a reálisan kamasz életszemléletem.

Mariann és Péter kérte, ha bemegyünk megnézni Zsuzsit, akkor igyekezzünk kedvesek lenni vele. Mosolygósak. Mielőtt benyitottam volna, végigmondtam magamban a szövegemet, amit azelőtt találtam ki. *Szia, Zsuzsi, milyen ramatyul nézel ki. Hát mi lett? Felmondott a fodrászod?* Sokszor ismétелgettem, az arcomra direkt ráraktam az iróniát, hogy tudja, hogy tudom: tényleg ramatyul néz ki. Zsuzsival lehet ezekről a dolgokról őszintén és leplezetlenül beszélni, tudom, hogy nem bántódik meg. Amikor beléptem, egy erőtlen kicsi lányt láttam az ágyon, nem Zsuzsit. Zsuzsiarcú báb volt, a zsuzsiságát elszippantotta a betegség. *Szia, Zsuzsi...* mondtam bátoritanul. *Leülhetek?* Zsuzsi rámpillantott, megnézte, ki vagyok, aztán valami sóhaj szaladt ki a száján, ami talán azt jelentette, hogy igen. Leültem, és félénken megkérdeztem tőle, hogy van, és hogy

zavarom-e, ha itt vagyok. Azt mondta, nem akar megbántani, de inkább pihenni szeretne. Egyedül a szüleivel. Rendben, mondtam erre én, és felálltam a székről, máris mentem kifelé. Amikor becsuktam az ajtót, még visszanéztem Zsuzsira, így köszöntem el tőle. Mariann a folyosón sírt, csendben. A kérdő nézésekre csak annyit mondott: *Tudja, Zsuzsi tudja és érzi. Napokat mondanak az orvosok.*

Zsuzsi egy késő reggelen halt meg, Mariannból és Péterből ugyanekkor egy lélekresz távozott, új érzés ült a helyére. Tudják, hogy milyen az, amikor meghal a saját gyereked. Én nem tudom. Csak tisztelettel nézem őket. Évekkel később harmadik gyereküket várják, megoldották, túléltek.

– Azt hiszem, holnap ki fogok menni a helyi temetőbe.

– Miért, van valami családod errefelé? Úgy tudtam, nemrég költöztetek ide.

– Nincs itt semmiféle családom. Elég sok a kedves halottam, akiket nem szoktam a temetőben meglátogatni, mert messze vannak. Ezért halottak napján kimegyek valamelyik temetőbe, és

keresek egy helyet, ahol meggyújthatok egy szál gyertyát az összes halottamnak. Holnap a helyi temetőbe megyek ki.

– Ó, értem. Érdekes, hogy így tudod kezelni ezt a halál-dolgot. Nekem anyám azt mondja, hogy érzéketlen vagyok, mert nem vagyok hajlandó kimenni a temetőbe. Úgy gondolom, aki meghalt, azután nem kell sírni, gyertyát sem kell gyújtani érte. Annak meg pláne nem látom értelmét, hogy a temetőbe járjak találkozni a halottakkal. Tetszik, ahogy te megtaláltad ennek a módját.

– Érzéketlen? Tényleg ezt gondolja anyukád? Amúgy a temetéseken már én sem tudok sírni, tömegben még úgy sem. Éppen elég, hozzám közel álló személy halt már meg, tudom, hogy ez önmagában nem tragédia. A temetések az élők-ről szólnak. Az élet is az élők-ről szól. A holtaké a halál és a titok nyitja. Ők már tudják, mi van az élet után, ha egyáltalán van valami.

Az autó bűgását megtörte Zoli, a munkatársam, leparkolt, megnyomta a féket. Zoli érdekesen tud rám figyelni, amikor ezekről a halál-dolgokról beszélek. És nem fél. A többiek félnek. Előttük vigyázok, hogy mit mondok, és főleg, hogy mennyit.

(Ölelésben veszni el. A Jóistennek nem illatos a mellkasa, amire rászorít, ha rászorít. A Janóé igen, a Dave-é is az. A Jóisten néma. Kimondani, hogy szeretem, hogy szeretlek, hogy szeretve kell élni – ezt Isten nem mondja, Dave és Janó igen.)

A Tábor. A Bátor

A lila utazótáskámba raktam bele mindent, amit kértek. Olvastam közben a levelet, törülköző – megvan, váltás ruhák, meleg és hideg időre egyaránt, gondoljunk az esőre is. Ha gyógyszert szedsz, azt is vigyem magammal. Nem szedsz: ez volt az utolsó kezelésem. Igen, lejárt a kezelésem, és én mégis csak annak tudtam örülni, hogy már több mint két hete vége, és még nem hullt ki a hajam, ami az utolsó előtti kezelés után megmaradt. Már volt vagy félcentis. Azért mégiscsak berakom a kalapot, egyrészt mert írja a lapon, hogy kell, másrészt meg ki tudja, a sors többször is kergetőzött velem úgy, hogy csúnya vereséget szenvedjek, lehet, most is kedve lesz megszegyéníteni, s kihullajtja az összes félcentis hajamat.

Akkor meg majd kell a kalap. Ráadásul itt már mindenki kezelés után van, egészen biztos, hogy már mindenkinek hosszú haja lesz. Pólók, nadrágok. Mindenem kopott, viseltes, másod- vagy épp harmadkézből. A testem olyan ütemben változik, hogy pontosan rám illő cuccokat nem érdemes vennem. A pólók jók, mert eltakarják a hurkáim. A bal karom is el tud benne bújni – még felkötve hordom, nagy a seb, nehezen gyógyul.

Több mint fél éve műtöttek, de a sebem még nyitva volt. Finom szagú, meleg váladék folydogált belőle, majdnem állandóan. A kemó nem engedte gyógyulni. Majd ezután, hiszen ha lejárt a utolsó kezelése, akkor most már minden jó lesz. Így szokott lenni a mesében is. Boldogan élnek, míg meg nem halnak. A karom még be-
kötve, a nyakamba felkötve, fájt, ha leengedtem, húzódtott a seb, és a maradék izom még fejletlen volt ahhoz, hogy megtartsa a nehéz titánprotézisemet.

Szilvi, a táborvezető vitt ki az autójával. Az augusztusi napfény cirógatva telepedett meg a tömbházak közötti sovány falombokon. Csendben ültünk, Szilvi fürkésző tekintetével az utat nézte, de érződött már, hogy épp a tábort nyit-

ja, és problémákat old meg. Néha azért velem is beszélt, bársonyosan lágy hangjába ugyanolyan izgalom vegyült, mint az enyémbé. Vártuk ezt a tábor. Az út lassan változott a belvárosból külvárossá, az út szélén suhogó fák és bokrok dúsabbak és zöldebbek lettek. A tömbházak házakká alacsonyultak, az augusztus meglengette a melegségét, s az aszfalt fölé kacskaringókat rajzolt a levegőből. A fák lombjain pedig átszűrte a fényét. Vitte a gondolataimat egy ismeretlen világba.

A kapu vasból volt, rácsos, kommunista. A kapun túl a bal oldalon kicsi házikók sorakoztak, mellettük egyenesre fogta magát a kikövezett ösvény. Hátrébb egy nagyobbacska épület, betonterasszal. Leghátul hátsóudvar-féle, tágas fűszőnyeggel borított tér, pingpongasztalokkal, és egy háló jelezte, hogy röplabdázni is lehet.

A lepkéket a gyomromban felébresztette a tábor látványa. Itt vagyok hát, most már nem mehetek haza, nem gondolhatom meg magam. Szilvi beállt az udvarra az autóval, segített kiszedni a csomagomat, egy papíron megnézte, hol fogok lakni, s kedvesen beinvitált a faházba. – Foglalj ágyat – mondta. – Bármelyiket választhatod –

biztosított. Mindig a különálló, legeldugodtabb ágy az enyém, most is erre csaptam le. Szilvi lerakta a csomagomat az ágy mellé: – Rendezkedj be egy kicsit, hamarosan érkeznek a többiek is. Egy óra múlva találkozunk, szólunk, hogy hol. – És nagyot mosolyogva kiment az ajtón. Leültem a frissen foglalt ágyamra, tiszta, fehér szagú ágynemű, a párna kényelmetlen lesz, ezt ránézésre döntöttem el. A szobácska fa- és dohilletot árasztott magából. Más világ – gondoltam. Kinyitottam a táskám. Átöltöznék, de nem, mégsem, a mai napot már ebben a ruhában csinálom végig, úgyszincs sok szép a bőröndben, és nincs is kedvem öltözködni. Nagy macera a karom miatt. Kidugtam az orrom a házikó ajtaján, leültem a kis tornác lépcsőjére, vártam, valaki csak hozzám jön. Jöttek. Fiala és hajas lányok. Senkin látható nyoma az életharcnak, csak rajtam. Mindegy – gondoltam, már úgysis megszoktam, majd elmúlik. A tábor is elmúlik, amit most egy kicsit gyűlöltem, hiszen az orrom alá dörgölte, hogy csúnya vagyok, és hogy még ebben a társaságban is egyedül vagyok kopaszként.

Emőke és Szandi lettek a szobatársaim. Emőke túlsúlyos lány volt, égnek álló göndör hajjal,

kicsit pöszén beszélt, és nagyot tudott kacagni. Olyan ropogósat, amilyentől az élet is kacagásra fakad. Szandiban volt valami elemi vonzóerő, elég felszínesen szemlélte a világot, ami nekem mégis tetszett, mert én meg mindent mélyen értettem, és jó volt néha egyszerűen látni a bonyolult dolgokat is. Igaza van Szandinak, nem kell minden kérdést feltenni, mert nem biztos, hogy kapsz rá választ. Ő például saját bevallása szerint sosem kérdezte meg, hogy *miért pont én?* Ezt így én sem tettem fel, de azért mindig ott lebegett a kérdés, hogy mi lett volna, ha nem lettem volna beteg. A szobatársakkal gyorsan tisztáztuk a diagnózisainkat, meg azt is, hogy kinek mikor volt a kezelése. Kiderült, hogy Emőkének agydaganata volt még nagyon kicsi korában, hétéves lehetett, megmutatta a tarkóján végighúzódó sebhelyet. Azóta tünetmentes. Szandinak leukémiája volt, ő tavaly hagyta abba a kemót. Ő is gyógyult. Én két hete, mondtam, ezért még gyenge vagyok, most jön ki rajtam a kezelés mellékhatása. Amúgy két dolognak most nagyon örültem: az egyik az, hogy amit nem látok elsőre, az nem biztos, hogy nincs, a másik pedig az, hogy minden abszurdításban van valami nor-

mális. Három kamaszlány rákról beszél teljesen normális hangvételben.

Nem beszélgettünk sokáig, jöttek szólni, hogy menjünk a hátsó udvarra. Átbattyogtunk hát, óvatosan felcsigázott hangulatban számoltam a lépéseim. Nem tudom, hányig számoltam el, a fű színe elvitte a gondolataimat. Körbeültünk a fűben, Szilvi kezdett el beszélni. Szőkesége és balzsamos hangja most még inkább felébresztette bennem a vágyat, hogy olyan legyek, mint ő. Én is tábort akarok nyitni. Elmondani a kamaszoknak, hogy tegeződünk, mindenki mindenkivel, hogy tiszteljük egymást, hogy nincs telefon, hogy nem iszunk és nem cigizünk. Senki, az önkéntesek sem, nemcsak a táborozók.

(Zárójeles bekezdésben mondom el, hogy tábort nyitni ugyanolyan izgalmas, mint ahogyan akkor elképzelttem. Épp tíz évre rá a Maros megyei kicsi falu táborhelyén, ahol a faházakból ugyanolyan édeskés fa- és dohszag áradt, pokrócon ülve a hársfa árnyékában elmondtam a kamaszoknak, hogy mi itt tegeződünk, tiszteljük egymást, nincs telefon, nem iszunk és nem cigizünk. Tábornytás napján pedig az esti egyperces magányomban bevillant Szilvi arca

és bársonyos hangja. Megérte. Mindenért megérte.)

Szilvi aztán arra kért, hogy alkossunk kisebb csapatokat, olvasta a keresztneveket, ki kivel legyen egy csoportban. A mi csapatunk kicsit odébb, a kerítés melletti zöld fűre telepedett. Már elő voltak készítve a színes ceruzák, labdák, nagy fehér lapok. Körbeültünk. Először neveket mondtunk, a sajátunkat, de megismételtük a többiekét is. Később címert rajzoltunk, mindenki a magáét, és azt be kellett mutatni. Nem volt díjazás, csak a beszéd öröme, az érzés, hogy mások, új arcok fognak megismerni. Az önkéntesek nem sokkal voltak idősebbek nálunk. Másak voltak, mint mi, úgy éreztem. Valamiért nem érdekelte őket a kopaszságom, a bénára műtött karom, az sem érdekelte őket, hogy el vagyok hívva. Valahogy – nem tudom, miért, azt meg végképp nem, hogy mitől, de szépnek láttak. Dicsérték, a lelkeket tapogatták simogató és őszinte mondataikkal. Nem hazudtak, de nem is tudták hidegen és mereven mondani az igazat. A szájukból az igazság szebb fényt kapott. Figyeltek. Rám figyeltek, s ezzel arra kényszerítettek, hogy én is figyeljek másra.

Az első éjszaka a friss szagú ágyneműben jól esett. Pihentem. Volt mit. Más világban vagyok, és egyelőre nem találok a helyem. Nem rossz ez, mert mindenki kedves és nyitott, vannak ismerős arcok is, Kriszta doki például a kórházamból jött, együtt készültünk erre az izgalmas tábor-kalandra. Az érzéseimmel egyelőre nem tudok mit kezdeni. Vannak fiúk, jóképűek, életerősek, és még udvarolnak is. De vajon udvarolnak, vajon tényleg szimpatikus vagyok nekik, vagy ez a kötelességük? Vannak lányok, akik akár jó barátnőim is lehetnének, sokat beszélnek, de ők pestiek, vagy csak egyszerűen magyarországiak, én meg kuriózum vagyok az erdélyiséggemmel. Sokat fejlődtem, de még mindig van akcentusom, amire mindig rávilágítanak, hogy milyen szép. Utálom ezt a szépséget. Ahogy kimondják, fal épül bennem, úgy érzem, ezután kizárólag azt figyelik, hogyan beszélek, és nem értik meg, amit mondok.

Márk ki fog jönni a táborba. Ez tartja bennem a kitartást. Majd őt is be kell vezetnem ide: képzelje el, itt nem számít, hogy nem tudom használni a bal kezem, attól még Hunor megtanított íjászkodni. Azt is elképzelheti, hogy Adélt is a bécsi kórházban műtötték, neki is a lábát, és néz-

ze meg, hogy ő tanítja táncolni a többieket. Ő a bulik motorja. Bemutatom Áronnak is, aki hozott nekünk zenés füzetet, mert ő meg a tábortűz körüli énekek nagymestere. De legfőképpen Dave-nek és Janónak mutatom be. Ők amúgy is mindig együtt vannak, két jó barát, akik minden reggel úgy zuhanyoznak, hogy a dalolászásukat hallja az egész tábor. És akiktől valahogy ez az egész tábor teljesen más, teljesen megfoghatatlanul jó. Hétfőn jött ki Márk, épp íjászaton voltam, eljött a híre az íjászpályáig, ott volt Lilla is. Lilla a pszichológus a kórházból, őt kérték meg, hogy menjen ki Márk elé. Kértem, hogy én is mehessek. A pingpongasztalnál találkoztunk, Márk kezében a dévíz, az anyukája, ahogy meglátott minket, felvirult, elbúcsúzott a fiától. Márk most is, ahogyan elég gyakran tette, *szeretlek, anyát* mondott. Maradtunk egy kicsit pingpongozni, miközben én gyorstalpalót tartottam Márknak mindenről, amit tudni érdemes erről a táborról. Márk élvezte. A mankójára támaszkodva egyszer csak elindultunk az íjászpályára. Felajánlottam az én lövéseimet neki. Ott történt az első csoda. Márk kezébe belesimult az íj, tökéletesen beállt lövőállásba, majd lazán belőtte a vesszőt a céltábla közepére,

széthasítva a már ott lévőt, amit Hunor, az íjász küldött be. Márk szemeiben feléledt újra az élet. Lőtt sokat, mind zsigerből, gyönyörűeket.

Márkkal egy napon születtünk. Ezt akkor tudtuk meg, mikor Kriszta doki még a tábor előtt bejött a kórterembe, ahol Márkkal épp okos dolgokról beszéltünk, mert Márkkal sok okos dologról tudtunk beszélni – ránk nézett, majd megkérdezte: – Tudjátok, hogy egy napon születtetek? Most néztem meg a tábori jelentkezéseiteket, és most vettem észre.

Egymásra néztünk jól kikerekedett szemekkel, és igazán boldogok lettünk ettől a hírtől. Sok közös volt bennünk, most már még egyről tudunk.

A tábor második napján elkezdett hullni a hajam, amelyről reméltem, hogy már az enyém marad. Ismét a párna, a fehér színű éjszakai álmofogó jelezte, hogy búcsúzzam. Általában két-három nap a hajhullás ideje, azalatt elmegy minden. Most, hogy már kábé egycentis volt, tudtam, hogy foltokban fog hullni. Csúnya. Hiába szoktam meg valamennyire a gondolatot, hogy ez már csak ilyen, nem akartam azzal sok-

kolni a többieket, hogy épp hull. Edithez mentem oda egyik reggeli előtt, egyenesen az orvosi szobába.

– Edit, hullik a hajam. Ki fog hullani így is, úgy is, de most nekem nagy segítség lenne, ha egyszerre szabadulnék meg tőle. Már egyáltalán nem fáj, ha tépem, csak simán a kezemben marad. Kérlek, tépd ki az összeset.

Noha Edit onkológián dolgozik, s a kopaszság nem idegen számára, ez a kérés mégiscsak meglepte. Ismét biztosítottam róla, hogy ez nekem egyáltalán nem fáj. Bólintott. Az orvosi szoba mögé mentünk, vittünk egy széket és egy lepedőt, amit a vállamra terítettünk, és Edit módszeresen kitépte a hajam. Amikor végzett, tükröt tartott elém. Minden egyes tükörbe nézés fáj, így most ez is, de tudtam, hogy ennek más vége úgysem lesz, a folyamatot rövidítettem le és tettem kellemesebbé. Ismét kopasz voltam. A közfürdő külső falán akkor már sok fehér papíron sorakoztak a tábori legek. A listát, a legek listáját bármilyen kategóriával lehetett bővíteni, és a legjelölteket is bárki felírhatta. Hirtelen felindulásból, ismét-kopasz állapotomban a listák közé felkerült „a tábor legkopaszabb résztvevője” ka-

tegória, és jelöltként fel is írtam a saját nevem. Büszke voltam magamra, hogy megtettem ezt a lépést.

Délutánra áthúzták a lapra felírt nevem. Nem is értettem, mi történhetett. Más kategóriában semmilyen jelölést nem kaptam, az egyetlen, amiben nyerhettem volna, az a kopaszágom, s most valaki kihúzott a listáról. Ez ráadásul szabályellenes. Nem húzhatunk ki neveket a listáról. Elfogott a sírás, leültem a lépcsőre és sírtam. Jöttek vigasztalni. Senki sem értette, hogy igazából mi a baj. Mindenki meg volt győződve róla, hogy valaki más jelölt engem a legkopaszabb címre, és most azért sírok, mert ez rosszul esett. Egyedül Dave volt az, aki értette, és nem csak megértette, de el is tudta magyarázni, hogy ezzel veszélyes vizekre eveztem – hiszen vannak még rajtam kívül kopaszok a táborban. A lépcsőn ültünk, ott sírtam ki magam, ott jöttem rá, hogy szemellenzős liba voltam. Hogy nem vettem észre, hogy van még egy csomó kopasz táborozó? Eddig csak a hajasokat néztem, őket irigyeltem, és nem tűnt fel, hogy még olyanok is vannak itt, akiknek a fejükre kapott sugárkezelés miatt sosem fog visszanojni a hajuk. Dave-vel

közösen vettük le a legkopaszabb listát a falról, rituálisan beledobtuk a kukába. Ez is felért egy terápiával...

Vannak élmények, amelyekre nem emlékszem tisztán. Fel tudom idézni egy-egy ruha mintázatát, tudom, hogy Dave fehér-sötétkék csíkos pólóban jött ki a harmadik nap reggelén a zuhanyzóból, tudom, hogy TrillaLilla szőke göndör haja fehéresen villant, mikor rásütött a nap, ismerem Janó ölelésének illatát, a reggeli müzli ízének fahéját pedig nem lehet összekeverni semmilyen más müzliével. Emlékszem doktor Szabi hamis hangjára a mikrofonban, ahogy a *Két krajcárom volt nékem* dalhoz még körülbelül húsz szakaszt költött, emlékszem a lovak illatára is, amikor az erdőbe vittek a hátukon, nyereg nélkül. Barlangásztunk, emlékszem az overallok zsíros keménységére, a fejlámpák tompa fényére. Történetekre nem emlékszem, villanások maradtak meg, amelyeket azóta a saját kincsesládámból néha előkaparok, ha érezni akarom, hogy voltak a múltamban olyan szép dolgok, amelyek miatt érdemes volt a kemót végigcsinálni. És túlélni azt az egész túlélhetetlenséget.

Márk Dave-től és Janótól egy íjat kapott, valamikor ősszel. A kórházi ágyból akkor már nem tudott felkelni, de az íjászathoz nem kell láb, Márk fekve lőtt a vakolatba lyukat, remélem, azóta nem újították ki a falat. Kár lenne eltüntetni onnan azt a lyukat. Márk halálhíréről csak később értesültem, én már otthon voltam, messze tőle. Most legalább közel van hozzám.

(tegnapi eszmélet. a jövő jelene, ami élhető. ma már nem vagyok az: a nagy füleim kicsik lettek, a nagy pocakom eltűnt, a hátsóm lefogyott. konvergálok a tökéletesség felé. ahhoz, ami volt, ami sose lesz, de álmodható. a senki által. csak egy lépcsőfok voltál nekem, amit nehezen értem fel, de utána eszmélet. feleszmélés. fölötted még vannak lépcsők. csak fölötted vannak lépcsők.)

Régi élet új külsővel

A képességvizsgám sikerült. A magyar irodalmi teszten a kedvenc irodalmi hősöm jellemzése során Nyilas Misi helyett Harry Potterről írtam. Édesanya fehérre húlt arccal fogadta a hírt. De nem szólt egy szót sem. Meg volt győződve róla, hogy a vizsgámat diszkvalifikálják. Fél pont híján a legnagyobb jegyet kaptam. Bejutottam a hőn áhított iskolába. A megye legjobbjába. Az embernek vigyázni kell arra, hogy mit akar, mert amit akar, azt megkapja.

A lépcsőház köve hideg, a fenekemnek épp jól esik. Mert hideg. Érzem, hogy van. Majdnem fáj. Ez visszahoz a testi valóságomba. A háziírástól menekülök. Csak öt perc – mondom magamnak, ennyi időre szükségem van. Azért, hogy erőt gyűjtsek, mire visszamegyek a kétismeretlenes egyenleteimhez. Emlékszem, még Bécsben a sok fekvésnek az lett az eredménye, hogy egy-egy könyvet legfeljebb egy nap alatt olvastam ki. Ezért gyorsan elfogyott *A három testőr*, és Jane Austen is. Mindent elolvastam, ami egy könyvben betű vagy szám, ki szerkesztette, ki korrektúrázta, mikor adták ki, hányadik kiadás. Jane Austen épp kapóra jött, szerelmes akartam lenni, a könyv idilli embereiben pedig megtaláltam a romantikámat. Egy nő, aki ilyen szépen ír. Milyen érdekes lehetett az élete – gondoltam magamban, míg csak az unalmas kínszenvedés a könyv borítójának belső feléhez, Jane Austen pár mondatos életrajzához nem vitt. Pár mondat, ami jól beleszúrt a romantikus képzelgéseimbe: „egy angliai kis faluban élte eseménytelen életét”. Vajon mitől és mikor lesz valaki élete eseménydús? Vajon az én életem eseménydús, vagy én is eseménytelenül élem le az isten háta mögötti kis faluban az életem?

Egyelőre ott tartottam, hogy ültem a kövön: öt héttel az iskolakezdés után érkeztem ide. Azért öt hét után, mert a titánprotézist a szervezetem nem akarta befogadni. Október volt, tavaly decemberben műtöttek, s azóta folyamatosan megmegnyílt a sebem, pirosodott a karomon a heg, és a vérkeringésem is rossz volt. A bal kezem úgy nézett ki, mint egy felfújgumikesztyű. Márciustól állandóan antibiotikumos kezelést kaptam, hátha annyira legyengül a szervezetem, hogy befogadja az idegen testet. Mellette a kemoterápia folyamatosan gyengítette a szervezetem, így nem tudott begyógyulni a seb. Ördögi kör. Augusztusban azt mondták a bécsi orvosok, hogy a félévnyi nyitott sebbel való járkálás elég volt, műtét.

– Na jó, értem én, hogy műtét, de mit fognak csinálni? Miért műtenek? – kérdeztem angolul, és még az angolságon is átütő elkeseredéssel az orvost. A már túl ismerős kórházi ágyon ültem, Bécsben. Anyukám ismét közel jön, hogy értse, mit mondunk mi egymásnak a dokival. Nem érti. Nem tud angolul. Németül sem.

– Ki fogjuk venni a protézist, lefertőtlenítjük.

– Á, értem. Mennyi ideig tart a műtét?

– Maga a műtét félóra lesz, de altatni fogunk.

Másnap műtöttek. Ismét felrakták a már ismerős, nem szabad enni-inni táblát az ágyam fölé, így délutántól ismét éheztem. Mindegy, ez már igazából mindegy. Ami viszont nem az, hogy akkor mi lesz műtét után. Sikerül-e a fertőtlenítés, vagy sem. Ha nem, akkor mi történik? Tehetetlenségükben amputálják? Még jó, hogy megmentették fél évvel ezelőtt. Dühös voltam: az iskola mindjárt kezdődik, nekem pedig éppen füzeteket és tollakat kellene vásárolnom. Szépen bepakolni a táskába, ahogy eddig minden évkezdésnél: sorjában kiszedtem, majd átrendezve újra beraktam az összes üres füzetet a táskámba. Tele voltak lehetőséggel. Bármi lehetett belőlük még év elején. Mielőtt felírtam volna rájuk, hogy Matek füzet, Román füzet, Magyar füzet, vagy Biológia, aztán a nevem és az osztályt. Addig bármik lehettek, kiszolgálhattak volna akármilyen tudományt. Amikor meg ráírtam a címkére, hogy mit kell tenniük, már nem voltam olyan boldog. Szerintem a füzetek sem voltak már olyan boldogok.

Ismét az előkészítő szobában ébredtem. A szemmemmel megkerestem az órát. Egy óra telt el

azóta, hogy betoltak a műtőbe: nem hazudtak, tényleg nem töltötték sokat velem az időt, mint legutóbb. Hamarosan visszaaludtam, a világ elmosódott folttá változott. Mikor újra megébredtem, már sötét volt odakint. Édesanya az éjjeli lámpát gyújtotta fel, az adott annyi fényt, hogy a magazinját el tudja olvasni. Nem volt türelme nagyobb könyvekhez. Hezitáltam, szóljak-e neki, hogy felébredtem. Aztán ráköszöntem:

– Szia, Édesanya.

Mosolyogva köszönt vissza.

– Hogy vagy? – kérdezte.

– Kába vagyok. Minden rendben ment?

– Igen, úgy értettem. Tudod, felemeltem a hüvelykujjam, azzal kérdeztem, hogy oké? – Ők meg ugyanúgy visszamutatták a felemelt hüvelykujjukat, és azt mondták, hogy oké.

– Na jó akkor. Nagyon kába vagyok, alszom még.

– Persze, pihenj.

A másnapi vizitre a szokásosnál sokkal több doki jött. Németül beszéltek meg egymással a helyzetet, aztán mosolygósan kérdeztek, hogy vagyok. Én mosolygósan válaszoltam, hogy jól.

De kérem, mondják el, sikerült-e a fertőtlenítés, és hogy a szervezetem befogadja-e a protézist.

– Most cementet raktunk be a csont helyett, egy hónapig így kell maradnod, addig a protézised fertőtlenítőben lesz, és egy hónap múlva visszarakjuk. Működnie kell.

– Mit raktak a protézis helyett?

– Cementet.

– Ne haragudjon, nem értem. Micsodát?

– Csontcementet. Ez fertőtlenítővel van átítatva, be kell gyógyulnia a sebednek, így nagyobb valószínűséggel fogadja be a szervezeted az igazi protézist. Ez törékeny, mint a cement, ezért nem szabad erőltetni, vigyázz nagyon, nehogy megüsd, mert eltörhet.

– Értem.

Nem értettem. Mi az, hogy cement? Most akkor bebetonoztak? Hogy megyek így suliba? Ugye, viccelnek. Hát persze, hogy viccelnek, nyugaton szeretik a humort. Az emberekbe nem raknak holmi cementet.

Nem vicceltek. Valóban cementet raktak a felkarcsontom helyetti titánprotézis helyére. Így ismét műtétre vártam. Egy hónap telt el így. Vigyáztam, én aztán tényleg. A beteg kamaszokat

minden évben megdisneylandezettő kalandot ugyan nem mondtam le, de csak sétálgattam a Mickey egerek között, mert a hullámvasutakra nem ülhettem fel. Minden érdekes dolog veszélyes lett volna a cementemre, így csak sétáltam a műanyag világban, s közben a kísérőink megvető tekintetét álltam, hiszen valakinek miattam mindig le kellett maradnia a hullámvasutakról. Az egynapos kirándulás hazaútján azért még benéztünk Párizsba. A busz ablakán keresztül a Notre Dame nem tűnt annyira hatalmasnak, az Eiffel-torony alatt a tízperces szabadidő arra volt elég, hogy kulcstartókat vásárolhassak az ott cikázó turistavadász árusoktól. Ez volt az én Párizsom.

Egy hónap múlva visszatették az igazi titánprotézist. A rutin vitt már a kórházi folyosókon, semmi különöset nem találtam a történetekben. Mindeközben az iskola haladt, mit sem törődve azzal, hogy nekem közben jobb dolgom is akadt. A kilencedikesek most épp szintre kerülnek, ami azt jelenti, hogy a falusiakat és a városi nem-mikósokat feltornáztatják a Mikó szintjére. Ismételnék és ismerkednek. Én a szellem vagyok egyelőre. Az, akit névsorolvasáskor már nem is

olvasnak, mert úgyszincs itt. Ezt onnan tudom, hogy amikor mégiscsak megérkeztem, a tanárok még mindig nem akarták olvasni a nevem. Kellett szólnom arról, hogy itt vagyok, most már leszek is. Csak hát tudják, kórházban voltam.

Nem tudták. Nem is igazán érdekelte őket. Fontosabb volt, hogy megtanultam-e a románt. *Bécs, Párizs, Disneyland, Budapest, milyenek az emberek, hogyan kommunikáltam, mit olvastam, milyen filmeket néztem, merre jártam még, hogy voltak még gyerekek innen is, Szentgyörgyről, hogy meghízik az ember, a haja pedig a kezeléstől, és nem a betegségtől hull el* – a mesélő nem volt benne a tanmenetben, a leadandó leckék között sem. Nem kellett beszélnem róla, nem is szabadott beszélnem róla, idő sem volt rá.

Pedig tudtam mindent, amit az emberi szervezetről érdemes tudni, tudtam, hogyan kell vért venni, tudtam azt is, hogyan kell angolul beszélni diagnózisokról orvosokkal. Tudtam, milyen papírokat kell aláírni, ha műtétre mész, tudtam azt is, minek mi a kockázata. De nem tudtam, hogy kell udvaroltatni, nem tudtam, amit akkor már minden velem egykorú lány tudott: milyen a csók íze, milyen az, ha egy fiú vágyból érint.

Nem tudtam, hogy az iskolában nehéz, azt hittem, hogy a kórház nehéz időszak az életemben. Kikerülve rá kellett jönnöm, hogy az iskola rideg és személytelen, míg a kórház valahogy jobban szeret engem. Mérlegre tenni a kemoterápia mellékhatásait és a matekórák megszégyenítő érthetlenségét: a kemoterápia jönne ki győztesen.

(Egész nap köd volt. Vízzel hígított tejben ment az autónk végig az úton, Budapestről egészen Élesdig. Aztán a hegyek tetején kicsit kisütött a nap. Fel is kiáltott örömeiben, szólt, úgy, hogy a kezét a combomra rakta, majd egy kicsit megmarkolta: süt a nap. Igen, süt, mosolyodtam el én is, habár engem nem zavart a köd sem, mert inkább a boldogsága esett jól, mintsem a napsütés.)

Lyukasóra

Visszavánszorogtam a szilibe. A szilenciumterembe, de így csak a nevelőnők hívták a nappal amúgy osztálytermekként használt lyukakat. Csak a sziliben volt szabad tanulni. A miérteket megtanultam nem megkérdezni. Kicsit éreztem, hogy valami nem stimmel: tényleg rendben van az, hogy hajnaltól késő délutánig az iskolában ülünk egy padban, hogy aztán késő délutántól estig egy másik osztályteremben írjuk a másnapi házit? Ez a felkészülés az életre, mondták a tanárok. Tehát még nem vagyunk készen az életre. Megkerestem a padot, ahol öt perccel ezelőtt

ültem. Elvettem az üres üvegemet, még ki kell mennem megtölteni vízzel. A közös mosdóban a lehasznált, rozsdás csapon átlátszó izé csurgott az üvegbe. Hamar megtelt, pedig még elidőztem volna vele. Vissza a szilibe, le az üres füzethez. Csak bámultam a hálókát, pont úgy éreztem magam, mint ez a füzetlap: azt mondják rá, hogy üres, közben mégis tele van szabályos, sorba állított négyzetekkel. Nem üres: egyszerűen csak nem szabad. Az egyetlen, amire alkalmas ez a füzetlap – és kábé amire én is –, hogy ráírjanak némi kusza számokat.

Mert betűket nem lehet, az a másik füzet joga, rajzokat meg pláné, semmilyen szabad megnyilvánulását az emberi szellemnek. Azokat csak a fehér lap meg a vászon kaphatja meg. Kockásfüzet lapja vagyok. Nem vagyok szabad. És még csak nem is az én döntésem, hogy fehér lap, vagy netán vászon lehessenek. Ülök a matek házi előtt. Girbegurba keszekuszaságok tornyosulnak előttem, táncot járnak, azt a gúnyos fajtát. Hiába mondom nekik, hogy milyen rossz érzés, ha megaláz a tanár, mikor hangosan fejt ki az egész osztály előtt, hogy nem értek semmit az egészből. Tündétől másoltam ismét. Amióta sulis van,

ő segít nekem. Mindig ideadja a matek meg a román háziját. Próbálok megérteni, mit miért írt, hogy jöttek ki neki azok a számigalások.

Tünde más volt, mint a többiek. Legalább annyira szüksége volt rám, mint nekem órá. Ambíciózus volt, és ő sem tudta lazán kezelni azt, amit a felnőttek mondtak – én sem. Mindenkinek meg akart felelni, kedves és megértő volt, de épp ezért elszigetelt is. Valahogyan nem tudta megértetni magát. Feloldódott másban, feloldódott a szabályokban, a kellségekben. Szeretett engem, és én is szerettem őt. A szilik suttogásában, a matek és román házik útvesztőjében vele könnyebb volt elveszni. A félhomályban, majd az esti sötétben, a háziírásközött – a lelkünk által kisanyargatott szünetekben – a pasikról beszéltünk. Azokról, akiket szerettünk volna, ha vannak, de csak a bennünk levő sóvárgás létezett, annál nem sokkal több.

Akkor – ma sem tudom, miért – nem jött el a tanár. Amúgy a tanárokat sem érdekelte túlságosan, hogy mi van velünk, ha nem vagyunk ott: minket sem az érdekelt, hogy miért nincsenek ott, csak az, hogy nincsenek. Édes percek. Kitégult az ötven perc, amit ilyenkor kaptunk,

a lehetőségek tárháza nyílt meg előttünk: elme-
hetünk pisilni. Elmehetünk a Bisztróba, elmehe-
tünk vásárolni, vagy egyszerűen csak a büféig,
mert most nincs sor, megvehetjük a kiflit. A pisi-
büfé kombót választottuk Tündével, s mivel szép
napsütés volt odakint, kiültünk a pingpongasz-
tal kövére, hadd süssön ránk kicsit a nap. Csatl-
lakozott Emőke, Edó, Eszter, Annamari, Ildikó
és Pista is. Aztán jött még Mónika, rózsaszínben,
természetesen, vele pedig Kinga. Mind felültek
a kőasztalra, s aztán Móni kérdezett rá csak úgy,
mint mikor az ember már elég régóta meg akar
tudni valamit ahhoz, hogy kitalálja a kérdéséhez
a legjobb variánst, s aztán tettett természetes-
séggel kibökje.

– Dóri, mi történt a kezeddél?

– Jaj, azt hittem, már mind tudjátok. Mit mond-
jak?

– Hát nem tudunk sokat, kíváncsi vagyok,
de nem tudom, erről mennyit szabad kérdezni.
Szóval remélem, nem voltam túl indiszkrét, és
nem is kell mesélned, ha nem akarsz, csak úgy
érdekelt...

– Szívesen mesélek. Rákos voltam, csontrákos.
Ki kellett venni a csontot, s protézist kaptam he-

lyette. Közben meg folyamatosan ment a kemoterápia. Azért ilyen rövid a hajam, mert most nő vissza.

Ennyit tudtam elmondani egyszerre. Móni nem hagyta magát.

– Ennyi? Gyere, na, mesélj még! Honnan tudtátok meg?

És elkezdtem mesélni. Mindent, ami eszembe jutott, hogy hogyan kezdődött, milyen volt a műtét, az összes, mert sok volt, hogy milyen érzés, mikor folyamatosan hányingered van, még éjjel is, milyen érzés, ha akaratodon kívül elhízol, pedig nem is eszel, és az az érzésed, hogy fiú vagy, mert ezt is látják az emberek, és milyen érzés végigmenni Pesten a buszon, és nem átadni a helyed az öreg néniknek, noha azok úgy néznek rád, mintha te lennél a világ legerkölcstelenebb perszónája, hogy is képzeled így fiatalon, hogy egyrészt kopaszra nyírod a fejed, s aztán még át sem adod a helyed az időseknek. Meséltem arról is, hogy a kórházban nagyon kedvesek, és hogy megtanultam vért venni, mert a főnővér megengedte, ez volt az egyezésünk, mert nem talált nálam vénát, csak a tizennegyedik szúrásra, ezért én azt mondtam,

hogy ez így nem igazságos, én is meg akarom őket szűrni, s ezért Fléger Ildi meg is engedte, hogy őt megszúrjam.

Kicsengettek. Eloszlott a pingpongasztal társasága. Többet sosem voltunk csak osztálytársak.

(Sonkát tettek elénk káposztával és tormával.
Az ízei nem főttek össze, a szakács könyvből
tanulta a mesterségét, úgy én is tudtam, hogy mit
kell tenni, de nem éreztem. Elcsábítottam egy férfit
a szememmel, a gondolataimmal, a kekeckedő
kérdéseimmal, a látszatnak hódoló bátorságommal,
s mikor a játék legjavában volt, csókolt volna, és
tapogatta a combom, határozottan kértem, hogy
most azonnal vigyen haza. Mert nem te voltál.)

Fizika

A kétismeretlenjeim másnap kudarcot vallottak. Pedig esküszöm, hogy jól másoltam. Nem jött ki. Az oszi ott állt előttem, sóhajtott.

– Dóra, mit csináltál? Látod, itt átvitted a negatívát a másik oldalra, s nem változtattad át pluszosra. Azért nem jött ki. Látom, Tündénél is ugyanígy van.

Nyávogott közben – székely tájszólással. A hangjában volt valami idegesítő. Az egész osztály előtt kellett ismét szerepelnie az én mínuszomnak, amit nem pluszosítottam. Így nem jött

ki a számsor. Egyik ismeretlenemet sem ismer-
tem meg. Rossz lett az X-em, ezért az Y-om is.
Remélem, meg tudnak bocsátani, hogy hamis
identitással ruháztam fel őket merő figyelmet-
lenségből. Az oszi viszont nem bocsátott meg.
Legalábbis nagyon úgy tűnt, hogy nem: más-
napra is adott házit. Sokat. Nekem eggyel többet
adott, hogy gyakoroljak.

Kicsengették, felszusszant a gyomrom össze-
szorult izma. Most vettem észre, hogy ébredés
óta vigyázzban áll. Tünde, gyere velem a vécére,
fogd az ajtót. Habár itt a mosdók sokkal kulturál-
tabbak voltak, mint a falusi iskolában, még nem
szoktam le arról, hogy valakinek el kell kísérnie
a vécére. Én is szívesen mentem bárkivel. Csak
hogy bárki nem hívott, és én sem mertem bárki-
nek szólni. Tündére mindig számíthattam, nem
csak házimásolásnál. Abban egyetértettünk,
hogy a tíz perc szünet nem elég arra, hogy az
ember rendesen kipisilje magát. Arra meg vég-
képp nem, hogy ismerkedjen. Mondjuk, az osz-
tálytársaival. Azokkal, akikkel amúgy együtt
van a nap nyolc órájában. S akik nagyon vagány
embereknek tűntek. Ott volt például Móni, azaz
Pinky, mert mindig rózsaszínben járt, extrava-

gánsan öltözött, jól tudott románul. Román pasija is volt, aki nagyszünetekben mindig bejött az iskolába. Olyankor sokat csókolóztak. Nem tudom, Móni mikor pisilte ki magát, ha a nagyszüneteit csókolózásra áldozta. Vagy Eszter. Akitől megtudtam, hogy létezik olyan, hogy fehér metál zene. Az a fekete metál ellentéte, az Istent magasztaló metál. Eszter amúgy feketébe öltözött mindig, teljes disszonanciában az egyéniségével: az ugyanis magával ragadóan színes meg érdekes. A nyakát egészen tizenegyedikig sosem láttuk, akkor vette le először az összes nyakláncát. Utána már csak egyet vagy kettőt hordott. A hajszelétől is ekkor szabadult meg. Az intri udvarán egyik vasárnap csomagokat cipelve hátulról láttam. Ő az – mondtam magamnak, nem lehet más, hiszen a mozgása az övé, meg a termete is, de attól még fura. Megfordult, ekkor vettem észre, hogy a haja nem mered az égnek, és a feketét felcserélte barnára. Jól állt neki. Egy hétvége alatt váltott. Egyszerűen kidobta vagy elajándékozta a feketéit. Tudta, hogy már nincs szüksége rájuk.

Becsengettek. Elég a merengésből. Odavánszorogtam a padomhoz, Tünde már ott ült a

helyén. A gyomorgörcs ismét előjött: fizikaóra. Ma nem kellett a laborba vonulnunk. A tanárnő nem késik, csak pár percet, ez teljesen szokatlan a többiekhez képest. Ők mindig késnek tízet. Sosem többet, mert az íratlan szabály úgy működik, hogy ha negyed van, s a tanár még sehol, akkor az iskolai lógást működtető izmok felébrednek, s a Bisztró elkezd vonzani valami láthatatlan, de igencsak erős szállal. Diák legyen a talpán, aki ellenáll neki. Mondjuk én speciel nem értettem azokat, akik a Bisztróba jártak, mert ott cigizni meg sörözni lehetett, én pedig se nem cigiztem, se nem söröztem. A cigi undorító és halálos volt, a sörre pedig egyrészt nem volt pénzem, másrészt ha lett volna, azt inkább fülbevalóra költöm péntek délután – azért akkor, mert addig lehet spórolni. Onnan már fix összeg kell a vonatjegyre hazafelé, amit félre lehet rakni, a fölösleg pedig mehet a fülbevalóra. A fizikaórai gyomorgörcsben volt várakozás is: ma vajon lesz vasárnapi iskola? Maris, a tanárnő, néha átvette az oszi hivatását, és képes volt szeretetteljesen fordulni hozzánk, ráadásul még figyelt is ránk: érezte a kétségeinket, valahonnan tudta, mit jelent kamasznak lenni.

A táblára írt, ma a vektorokkal kellett vesződnünk. Én csak simán elvesztem bennük. Az elején még sejtettem valamit, de a második mondatnál már csak azt láttam, hogy ír a táblára, még a jelek is ismeretlennek tűntek. Gyorsan írt, gyors volt a ritmus itt is, mint általában minden órán. Nagy a tananyag, sietni kell. Aki lemarad, az majd járhat korrepetálásra. Vagy csak örüljön a szerencséjének, hogy intriben lakik, s akkor kérdezhet mondjuk az A-soktól, mert ők az okosak, ők mindent tudnak. Csak simán lemásoltam mindent a tábláról, hogy majd az intriben, majd szili alatt megkérdezem Zsuzsát, ő úgymint mindent tud. Vagy Kingát, bár kicsit félek tőlük. Huni egyszer csak megszólalt, úgy óra közepén.

– De tanárnő, ezt miért kell nekem tudni?

– Huni, épp most magyarázom, hogy mire jó ez.

– Jó, jó, azt értem, csak nem világos, hogy egyáltalán mire való ez, milyen hasznát veszem később.

– Miért, Huni, mi szeretnél lenni?

– Hát azt még nem tudom, de az biztos, hogy itt csak az időmet fecsérelem. S nem csak a fizika-órára gondolok, tanárnő, hanem úgy általában.

– Ha nem tudod, hogy mi szeretnél lenni, akkor tényleg, miért ülsz itt?

– Há' de tanárnő, nem tudok csak úgy kisétálni az iskolából!

– Miért nem?

– Mit mondok otthon a szüleimnek?

– De Huni. Drága Huni. Nem épp most mondtad, hogy az időded fecsérled? Ha így érzed, akkor tegyél valamit azért, hogy ne fecséreld. És igen, akkor haza kell menni, és el kell mondani a szülőknek. Ezt hívják felelősségvállalásnak az életed iránt.

– Könnyű mondani.

– Tudom, hogy könnyű mondani, megtenni meg nehéz. De egyszer csak fel kell nőni.

Huni csak bólogatott jobbra is, meg balra is, de szólni nem tudott. Hagyta is volna ezt az iskoladolgot a fenébe, meg nem is. Most nagyon tudtam, mit érez Huni – mit lehetne csinálni, ha nem sulis az ember? Diploma nélkül semmire nem mész. Én újságíró akartam lenni, azt meg az egyetemen tanítják, és addig el kell jutni.

A táborban vagyok. Reggel a Rózsaszín Párduc szolid dallama ébresztett. Az öltözés rutinja után kisétáltam, hogy a reggeli harmattal az új illa-

tokat is magamba szívjam. Anita már kint volt, Dave-vel trécseltek. Ugyan, ilyen korán reggel tényleg muszáj volt Anitának is felkelnie, és muszáj volt történetesen Dave-vel találkoznia? Tudtam jól, hogy van ebben szándékosság. Mindenki, aki Dave-vel „csak úgy” találkozik, és leül vele beszélgetni, az nem véletlenül teszi. Elmentem mellettük, ha én már nem ülhetek le Dave-vel reggeli csittcsettire. Egy mondat jutott el a fülemhez, amint éppen tettem magam, hogy fontos dolgom akadt a terasz másik oldalán: „Anita, belőled remek újságíró lesz.” Anita válaszképpen sziporkázót nevetett. Jólesett neki a mondat simogatása. Tudtam, hogy szeretnem kellene Anitát: de egész nap nem tudtam őszintén hozzászólni. Ha mégis megtettem, az erőmet meghaladó udvariassági kísérlet volt, hogy álcázzam a fortyogó féltékenységet.

Este buli volt. Nekem meg anti-buli hangulatom. Igen, ettől az egy mondattól, ami nem nekem szólt, és amiért cserébe az akkori világom összes kincsét felajánlottam volna. Ami reggel, rögtön ébredés után csapta meg a fülem, és ami most, mikor már este van, még mindig bennem visszhangzik. Csillagokat akartam nézni, egyedül,

hogyan tisztuljanak bennem a gondolatok, hogy legyen végre a napnak egy olyan ideje, mikor át tudom adni magam az érzéseimnek. Annak, hogy fáj: igazán mindenki láthatna jobban, láthatná Anitát szeleburdinak, és nem újságírónak, s láthatna engem a tehetségem fényárjában tündökölni. A tábor hátsó udvarán, ahol épp csend volt a bulitól, helyet kerestem magamnak egy nyugágyon. Sír-
tam. Magam is elcsodálkoztam rajta, hogy ez az egy mondat ennyire kizökkentett. Szabolcs doki talált rám, én Dave-et vártam.

– Mi a baj?

– Igazából semmi. Bánt valami, és igyekszem túltenni magam rajta.

– Értem – Szabi doki zavarban volt. Látszott ez a szemüvegén keresztül is. Szép, naiv és szeretetteli zavar volt ez. Egy-kamaszlányt-kell-meg-
vígasztalni zavar, ezen a frissen diplomázott doki még nem talált fogást. De kereste. Tehát folytatta.

– Noha nem ismerem a történetet, amin túl kell tenned magad, annyit azért elmondhatok, hogy minden helyzetfüggő. Lehet, hogy az, aki megbántott, nem is akart megbántani. Már ha megbántásról van szó. Tényleg nehéz úgy beszélnem, hogy nem tudom, mi történt.

– Na jó, igen, megbántott valaki, és nagyon jól tudom, hogy nem akarattal tette. Nem is az esett rosszul, hogy... Ó, el kell mondanom ahhoz, hogy megértsd. Dave ma azt mondta Anitának, hogy jó újságíró lesz belőle. Anitának mondta, és nem nekem. Tudod, nagyon régóta várok arra, hogy újságíró legyek. És most nem nekem mondja, hogy jól haladok. Rossz, amikor az embernek szembesülnie kell a tényekkel.

Szabi doki próbált mondani valamit, de nem tudott. Mintha izzadságcseppek is folytak volna a homlokán, de nem láttam tisztán, hiszen sötét volt, csak az utcai lámpa távoli fénye világította meg az arcát. Mivel ő semmit nem tudott mondani, folytattam én az ömlengést. Végre találtam valakit, aki meghallgat.

– Ma, amikor a barlangban voltunk, eszembe jutott valami. Alig tudtam haladni, részben a kezem miatt, de volt olyan is, hogy a cipőm csúszott meg. Nem én voltam a hibás, az agyammal tudtam, hogyan kell mászni, a kezemre is figyeltem, de a cipőm sokszor nem engedte, hogy haladjak.

– Dóri, miért nem írod ezt le? Az újságíró nem csak azért újságíró, mert képes írni, hanem sok-

kal inkább azért, mert képes meglátni dolgokat és összefüggéseket.

– Gondolod, hogy bárkit érdekelhet, hogy min gondolkodtam barlangászás közben?

– Igazából nem tudom, hogy bárkit érdekelne-e. De azt hiszem, egy próbálkozást megér.

Felcsillantam. S bennem a remény, hogy lehet, ezt a gondolatot most tényleg le tudnám írni úgy, ahogyan érzem.

– Köszönöm, Szabi. Maradnék még egy kicsit itt egyedül, aztán megyek bulizni én is. Lehet?

– Rendben, de nem maradj sokat, mert várlak a táncparketten.

Elbúcsúztam a csillagoktól, odavágtam nekik egy kösz, *hogy küldtétek ezt a Szabit, már ha egyáltalán tudtok ti ilyent csinálni*, s mentem kirázni magamból, amit kellett. Az érzést, hogy én nem vagyok jó. A buli után pedig megírtam a barlangos történetet. A tábor alatt még írtam cikkeket, amelyekről fogalmam sem volt, hogy jók-e, vagy éppen elmehetnek a ménkübe.

Egyszer csak eljött a tábor utolsó estéje. A kör közepén gyertya égett. Egy nagy, az egész táboré. Kis mécseset kapott mindenki, amit bármikor meggyújthatott a nagy gyertya lángjából, s aztán

lehetette a nagy gyertya köré. Hüppögések, mély csendek, sóhajtások, szomorúságok a vége miatt, boldogságok a megtörténtséért. Ezek mind ott égtek a nagy gyertya, aztán a kis gyertyák lángjában. Szeretet és odafigyelés, nagy kalandok és csendes egymás mellett levések. Sikerek és megdöbbenő csodák, találkozások, átértelmeződések. Ott hevert előttünk minden, amitől az életünk megváltozott. Nekem csak fel kellett szedni ezeket és szavakba önteni. Amikor a húzogatásaimtól piszkos lapot TrillaLilla visszanyomta a kezembe, már könny is volt rajta. A TrillaLilla könnye. Nem tudta végigolvasni, mert el kellett mennie sírni egyet. Én a piszkozatommal, amin most már könny is volt, csak álltam. Mellettem volt Tia, meg is kérdeztem tőle, hogy akkor most TrillaLilla sír, s azért sír, mert elolvasta a cikket? Tia, csak bólintott egyet. Én pedig felhúztam a szemöldökömet. Ja, hogy ettől lesz újságíró valaki? Hogy átad valamit, ami az övé, de másé is, amitől a megélt élmény és az olvasásélmény valamitől nagyon hasonló lesz? És mindezt csak azért, mert az újságíró mer érezni?

A fizikaórán csend lett Huni, egyben a magunk választalanságától. Folytattuk tehát a vektorok-

kal, de azok már valahogy másak lettek, mint az óra elején. Téglák lettek az igazi, nagybetűs élet és a burokba rakott iskolás életünk közé épített falban.

A Bátor Tábor után ritkán voltam boldog. Mindig vártam valamire, hogy valami nagyobb és jobb dolog következzen. Az osztályban olyan helyre ültem, ahol bármikor rápillanthattam a kapura, ha netán megérkezik Dave meg Janó (miért ne tenné?), akkor gyorsan eléjük szaladhassak.

Nyögvenyelősen, de mégiscsak eljött a délután. A sulis poros és szellőzetlen, hormonoktól áradó oxigénhiányából mindig jó érzés volt hazafele venni az irányt. Haza? Az intribe. Át a kis utcán, százméternyi mozgás. Be a másik sulis kantinjába, ahol ha kinyitottam a nyikorgó, nagy ajtót, szembejött velem a kaja illata. Ma fasírt van paszulyfőzeléssel, az nagyon jó – kicsit hideg, de hát ez jár annak, aki későn ér haza. Ha délben mennénk, mi, mikósok ebédelni, akkor forró ebédet kapnánk. Mondták ezt már többször is a konyhás nénik, mi meg mondtuk nekik többször is, hogy mindennap háromig vagyunk, higgyék el, mi is éhesek vagyunk, szívesebben jönnénk

délben enni. A konyhás nénik értették is, nem is. Mit kell annyit vacakolni az iskolával? Az élet nem a könyvekről szól, mit kell annyit tanulni, ők sem tanultak, s mégis milyen jó állásuk van, szépen tudják a családot tartani, csurran-cseppen a konyháról is valami, a maradékot haza tudják vinni, nem kell otthon sem főzni. Meghallgattam, amit mondanak a csukható pultajtó mögül, bólogattam, s vittem ki a levest az asztalra. Egyikük megkérdezte tőlem, hogy mikor leszek szolgálatos. Nem leszek – mondtam –, én fel vagyok mentve. Ja – mondta a néni, akinek a nevét sosem tudtam megjegyezni, biztosan azért, mert én sosem voltam konyhás, s azon kívül, hogy ideadta az ablakon keresztül a kajámat, négy éven keresztül semmilyen kapcsolatomban nem volt velem.

Felemás kapcsolataim voltak. Mindenki dobozba zárható lett: volt, aki az osztálytársaim skatulyáját kapta, volt az arctalan titkár néni, akinek anyukám szerint hálás kellett volna lennem, mert ő segített megkapni a szociális ösztöndíjat, hiszen olyan betegségem volt, ami senkinek sem, s amiért havonta segély járt. (Kábé annyi, hogy egy hétre megvolt a zsebpénzem.) Hogy miért volt ez a titkár néni érdeme, az nem derült ki, de ha anyukám

azt mondta, akkor illett elhinnem neki, hogy há-
lás kell lennem neki. Volt olyan skatulya is, hogy
tanárok: velük sem volt semmilyen más kapcso-
latom, mint a napi ötven perc. Néhányukkal he-
tente egyszer találkoztam – én megjegyeztem a
nevüket, ők sohasem az enyémet. Az osztályfőnö-
kömnek csak kilencedik végére kezdett a nyelvére
állni, hogy engem ne Erikának, hanem Dórának
szólítson. Voltak figyelmesebbek köztük, akik
megtanulták, hogy nem reagálok különöskép-
pen az Erikára, így elkezdtek dórázni, de nem ez
volt a jellemző. A nevelőnőkkel már kicsit többet
tudtam beszélgetni. A négy intris év alatt volt ösz-
szesen vagy két-három délutányi idő, amit rájuk
szántam. Amúgy a nevelőszobából nem nagyon
jártak ki, kék köpenyt hordtak, ki tudja, mi ok-
ból. Ha kapus voltam a kötelező konyhaszolgálat
helyett, akkor néha lekiabáltak a szobából, hogy
locsoljak virágot. Klári nevelőnő szerint a virágok
érezik a szeretetet, így locsolni kell őket. Azt mon-
dta, hogy azért olyan szépek, mert ő szokott beszél-
getni velük. Én csak meglocsoltam őket, ha kellett,
Klári nevelőnőre hagytam a velük való trécselést.

A szobatársakkal, akik nem voltak osztálytár-
sak, a lefekvés előtti időben vagy a nevelőnők

által kisanyargatott takarítás időben tudtunk beszélgetni. Általában szidtuk a rendszert, az iskolát, az intrit, a szilit, a kaját – a kaja nekem éppenséggel tetszett, de úgy illett, hogy közösen szidjuk, szidtam hát én is.

Az otthoniak is skatulyába kerültek. Ők voltak az én hétvégi életem. Pénteken sötétben hazaérni, vacsora, édesanyáék hogyvagyjai. Az én jólvagyokjaim. Mi volt a héten? – kérdezték. Rendben volt minden – mondtam. Szombaton reggel mosás, aztán ebéd. Ebéd után készülni az estére, mert este Deszka. Akivel találkoztam, jó, akivel nem, sóvárogtam utána. Éjfélre kell hazaérni, még mindig. Vasárnap templom, utána ebéd, pakolás és vonat. Majdnem sötét van, mire visszaérek az intribe. Kezdődik minden előlről. Matek, román, fizika – gyomorgörcs. Angol, biológia – fellelegzés, várom a magyart, hátha megcsillanok. Nem csillanok meg, sosincs rá idő. Szobatársak, beszámoló, küzdelem a házikért, a kajáért, a nem-felelésekért.

(A véécésésze fölött kuporogva arra gondoltam, hogy ezután kezet illik mosni. De akkor lemosom a magnéziumport. Nem akartam kezet mosni. A rutin mégis odavitt a kagylóhoz, s a száraz, fehér kezemről lemosta a falmászás nyomát. Azt akartam, hogy vegyék észre az emberek. Apró jeleket akartam hagyni magamon, a mászócipőmet tüntetőleg csak egy kis batyuba raktam, a batyut pedig nem raktam el a táskámba: lássák, hogy mászni voltam. Higgyék el, ahogy én is elhittem, hogy lehet. Túlélni, de főleg átélni.)

Kapuban várni

Van úgy, hogy az ember lánya tudja, hogy egyszer csak jobb lesz minden. Mindez csak átmenet, és a boldog élet majd várja valahol. Mindez, amiben most van, nem valódi. Mondják is a suliban, hogy majd érettségi után jön a nagybetűs, addig nem is élsz, addig nincs is felelősséged. Az ember lánya pedig épp ezért nem érti, hogy a táborban meg miért van ez másként. Mert ott azt mondják, hogy ez az életed, épp most zajlik,

ebben a percben is, és minden valódi körülöttem. Itt nem tízesek vannak, hanem élmények, tanulások, megtapasztalások.

Túlélőnapok jelennek meg az életemben. Minden, ami nem Bátor Tábor, az túlélőnap. A második tábor után kezdtem el jegyezni: a nyári táborok között háromszáznegyvenkét túlélőnapot számoltam.

Ahogy számolni szoktuk a vakációig fennálló iskolanapokat, amikor ó, ió, ...vakációzunk, én ugyanezt tettem, csak a másik oldalról. Nem számoltam visszafele, de számoltam a napokat, hogy mennyi telt el. Ezen is túl vagyunk. És ezen is. Dave általában nem válaszolt a telefonra. Ha igen, akkor az nekem nagyon sok pénzembe került. A heti zsebpénzemet majdnem teljes egészében nyelte el a telefonfülke, ahová kisettenkedtem vacsora után, az iskola folyosójára, tréningnadrágban, hogy halljam a hangját. Semmit sem beszélünk meg igazán. Csak beszéltem, változást könyörögve az életnek – mindig azzal kezdtem, hogy hiányzik. A derűje főleg, meg az, hogy valaki különlegesnek lásson: erősnek és elszántnak. Ő látta, hogy mit csináltam a barlangban, látott lovagolni, íjászkodni. Nem érdekel-

te, hogy a matek nem megy nekem, mert látta, hogy az élet viszont igen. Itt senkit, de tényleg senkit nem érdekelt, hogy megy nekem az élet, az emberek egyedül a szégyenletes jegyeimet látták matekból. Nem volt más mérce: csak a naplók és felelések, nem voltak kirándulások, laza szünidők, nem voltak karácsonyi készülődések, semmi olyasmi, aminek inkább köze lenne az élethez, csak az iskola volt.

Igyekeztem, de legtöbbször nem értettem, hogy mit miért kell tudni.

Mindennap vártam, lestem az iskola ablakából, mikor jön be rajta Dave, mikor mondja azt, hogy ne aggódjam, mert vigyáz rám, és minden rendben lesz. Sosem jött. A táborban álmofogóba rakott emlékek nem akartak fakulni. Néha nagyon távoliak voltak, de mindig élők.

Kati a körteszép alakjával befejezte a múlt és a jövő játékát. Kérte, hogy most már legyünk öregnénik, lássuk az életünket. Az életem a táborban kezdődött. Az az élet, amire büszke vagyok. Az, amit mások segítségével, de valahogyan mégiscsak én egyedül élek.

Utószó gyanánt hálaszó

Sok mindenre nem emlékszem. Benyomások maradtak bennem a kórházban töltött időszakról. Nevekre sem emlékszem, néha arra sem, hogy kinek mit köszönhetek. Ha megpróbálok gondolkodni rajta, az agyam feszíteni kezd, nem bírja felfogni az emberiség nagyságát. Azt, hogy adott esetben egy jó szó, egy telefonhívás, egy ölelés mennyit segített. Az életem volt a tét, és most már tudom, hogy nem én mentettem meg magamnak. Mások mentették meg nekem. Akkor. A mostani életem már felelősség, tiszteletadás azoknak, akik az életet, az én életemet akkor mindenekfelett fontosnak és megmentésre érdemesnek találták. Vajon érdemes volt túlél-nem? Remélem, igen, feladatot kaptam: bebizonyítani, hogy igen. S ezzel megköszönni a megköszönhetetlent.

Hálalistám első helyén édesanyám van. S vele együtt a miattam háttérbe szorult családom: édesapám, a nővérem és a bátyám. Akik néha nem kaptak költőpénzt a vasárnapi vonatra fel-

ülve, egyetemre vagy középiskolába menet, mert nem volt, miből. Az én kórházi kezelése minden pénzünket felette. Nővérem akkor tanult meg befőzni: lekvárokat, kompótokat rakott el, mert édesanya velem volt a kórházban. Befőzött hát ő, mindent, amit tudott.

Édesanyám velem és értem. Nem tudom, hogyan és miből volt ereje. Látni, hogy nem alakulnak a dolgok, tudni, hogy az áldozat nem biztos, hogy visszatérül, hogy a családot nem tudja mindig összetartani, hogy nincs pénz, s hogy a gyógyulás útja végeláthatatlanul hosszú. És még csak nem is ő érzi a kezeléseik fájdalmát. Nem tudja, nekem milyen érzés. Kezeli a hisztirohamaimat, amiből sok volt. Látni engem hízni, fogyni, elégedetlenkedni, látni engem kopaszon és csúnyán, s közben szépnek láttatni. Segítséget kérni rokonoktól, munkatársaktól, idegenektől, tévétől, mindenkitől. Elfogadni a segítségnyújtást. Idegen nyelvterületen is élni, megélni, túlélni. Megtanulni imádkozni. Nem tudom, addig tudott-e – akkor biztosan megtanult. Erősnek és vidámnak lenni. Megenni más ingyenkenyerét. Mindent csak azért, hogy én meggyógyuljak.

A listát Békési Andrea neve folytatja. Orvos. Gyerekorvos, onkológus. Aki leült az ágyam mellé, akire leginkább tudtam haragudni, mert a vizsgálása mindig néma volt. Most már tudom, hogy nem lehetett más. Arra, hogy miért kell meghalniuk a gyerekeknek a kórházban, ő sem tudta a választ, kereste, kutatta, de nem hiszem, hogy valaha is megtalálta. Aztán egyszerűen csak arra adott választ, hogy amíg élnek, addig azt teljesen tegyék – ő partnerséget ajánlott ebben.

Könyvdedikáláson várom a soromat. Kezemben a nyári melegtől és az izgalomtól ragacsos lett a könyv borítója. Mikor sorra kerülök, a futószalagos dedikálásból ismerős mosollyá alakul a rutin, megismer az író, puszi, összekacsintó tekintet. Kifele menet az egyetem vastag falai és oszlopai közül kivillan egy nő. Arcán a ráncok hímezve vannak, szépen rakta rá őket az élet, összhangban azzal, aki ő. Weithaler Annamária. Először Budapesten találkoztunk a Tompa utcai sötét folyosón, tizenvalahány évvel ezelőtt. Akkor ő azt mondta, hogy nem megyünk sehová, pláne vissza Romániába nem. „A kislánynak meg kell gyógyulnia. Higgyék el, itt jobb lesz.” Akkor ha-

ragudtam rá, hogy mondhat ilyent valaki, hogy nem-otthon jobb lehet sok időt tölteni, később, rá egy fél évre tisztult ki bennem személyiségének nagysága. Erélyes fellépése, kedves, de nagyon határozott álláspontja az itthoni egészségügyi viszonyokról meggyőzte édesanyát és édesapát, hogy amit tehetnek, az az, hogy vállalják a pesti gyógyulást, Annamária pedig vállalja a kórházi költségeket.

Most, az egyetem folyosóján, a lépcsők felé bandukolva megszólítani vágytam ezt a nőt. Gyorsan mentem oda, nehogy elkezdjek gondolkodni azon, hogy mit teszek, és bemutatkoztam. A nevem ismerős volt neki, a szemembe mélyebben nézve felsejlett neki kamaszkori lelkem. Boldog volt tőlem. Tizenvalahány év kellett hozzá, hogy megtörténjen egy találkozás.

Pipi néni a kedves rokon néni. Budai panellakásában öregszag, minden tárgy kirakati, emlékeket hordoz. Családja iránti tiszteletből kereste fel még az átkos korban erdélyi családját. Ez külön történet, ő fogja megírni. Az, hogy befogadott az otthonába majdnem egy évre – életmentés volt. *Bajban ismerszik meg a család-szindróma.*

A soroksári rokonok, Rollék, akik, amikor meglátták, hogy Pipi néni panellakásában lakunk, azonnal felajánlották a saját, nagyobb házukat lakni. Magdi néni, aki rántott csirkét hozott nekem majd' minden vasárnap a kórházba, s ha nálunk laktunk, akkor mindig azt főzött, amit kívántam, a kedvessége igazi nagymamás volt.

Barátnőim: Zsuzsa és Kati, akik írtak, hívtak és próbáltak megérteni. A helyzetet bölcsen kezelni. Nem mindig sikerült, de nekem sem mindig sikerült. Együtt próbálkoztunk hát. Láttak kopaszon, látták a friss műtét sebét, láttak sírni és láttak kacagni is. Fel merték tenni a kérdéseiket. Azt sajnálom, hogy nem mindegyiket kérdezték meg.

Tartalom

Előszó	5
Mikulásajándék	7
Marinko	15
Mélyrepülés	21
Meztelen	33
Kemó	35
Deszka.	40
Haj és cékla	49
Haláltánc	58
Titán vagyok	69
Zsuzsi	76
Zötyögött a villamos	80
Amikor már mindegy	83
Isten trónon ül, csendben van	86
Platánfa	92
Arcok	107
A Tábor. A Bátor	111
Régi élet új külsővel	125
Lyukasóra	134
Fizika	140
Kapuban várni	155
Utószó gyanánt hálaszó	158

A KOINÓNIA KIADÓ KÍNÁLATÁBÓL

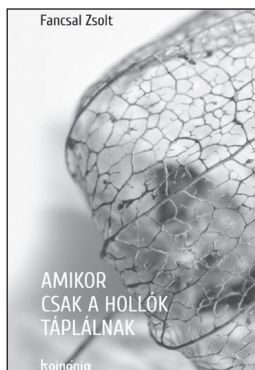

MÁTÉ ANGI MAMÓ

113x180 mm, 120 oldal. Kemény táblás.

Ára: 35.00 RON / 2700 Ft

„Sok jó könyv jelenik meg manapság, ám ritka az olyan, amelynek a helye előre ott állna kitöltetlenül a magyar irodalom polcán. A *Mamó* ilyen szín a palettán. Csak most, hogy van, jövünk rá, mennyire hiányzott!” – írta Máté Angi regényéről Lackfi János. A nagymamájánál nevelkedő árva kislány történetét úgy meséli el a szerző, hogy kikerüli a moralizálás csapdáját: magával ragadó ereje az üde nyelvi megformálásban rejlik.

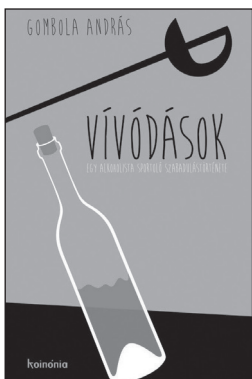

FANCSAL ZSOLT AMIKOR CSAK A HOLLÓK TÁPLÁLNAK

114X180 mm, 152 oldal. Kartonált.

Ára: 22 RON / 1800 Ft

Fancsal Zsolt saját gyermeke elvesztéséről ír úgy, hogy a kisgyerek születése körüli néhány napot a lehető legreálisabban meséli el. A szerző foglalkozására nézve lelkes, a szövegen minduntalan átüt a tágabb összefüggéseket, magyarázatokat kereső prédikátor hangja – ami összecseng a fájdalom előtt megtorpanó, értetlen és kétségbeesett apa hangjával.

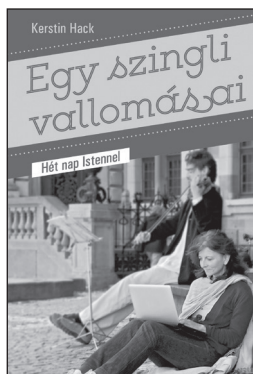

GOMBOLA ANDRÁS VÍVÓDÁSOK

114X180 mm, 176 oldal. Kartonált.

Ára: 29 RON / 2500 Ft

Sodró erejű, regényes önéletrajz Gombola András könyve. Az 1976-ban született, szatmárnémeti születésű vívó terápiais céllal kezdett hozzá a múltja feldolgozásához, de a végeredményt látva kiderült, hogy nemcsak önmagán, de másokon is segíthetne szenvedélybetegségéhez fűződő tapasztalatai megosztásával. Talán maga sem tudta, mikor belekezdett élete történetébe, hogy a tolla egyszer csak ugyanolyan könnyedén szántja a papírt, mint amilyen fűgén a vívótőrrel bánt az egykori többszörös bajnok, későbbi edző.

KERSTIN HACK EGY SZINGLI VALLOMÁSAI

121X201 mm, 184 oldal. Kartonált.

Ára: 26.00 RON / 1990 Ft

A berlini író a flandriai Antwerpen egyik ódon hangulatú épületében talál rá a maga „viskójára” – egyhetes kísérletét William Paul Young világhírű regénye ihlette. A magányos utazás során a szerző számba veszi a múltbeli történeteket, mindazokat a folyamatokat, amelyek egyedülálló voltához vezettek, és feltérképezi a lehetőségeket, amelyek révén egy szingli életmódot folytató nő kiteljesítheti életét.

Felelős kiadó *Zágoni Balázs*
Felelős szerkesztő *Rostás-Péter Emese*
Műszaki szerkesztő *Sütő Ferenc*
Borítóterv *Szentes Zágon*

Koinónia Kiadó
RO-400344 Cluj, str. Mărginașă 42.
Tel/Fax: 00-40-264-450119
Email: office@koinonia.ro
www.koinonia.ro

Nyomta és kötötte: Alföldi Nyomda Zrt.,
Debrecen

978-973-165-144-6